

Wacław Pogorzelski*

Wyniki badań przeprowadzonych w 2008 r. na wielokulturowym stanowisku w Gorzowie Wielkopolskim-Karninie, stanowisko 203, gm. m. Gorzów Wielkopolski, woj. lubuskie

Abstract

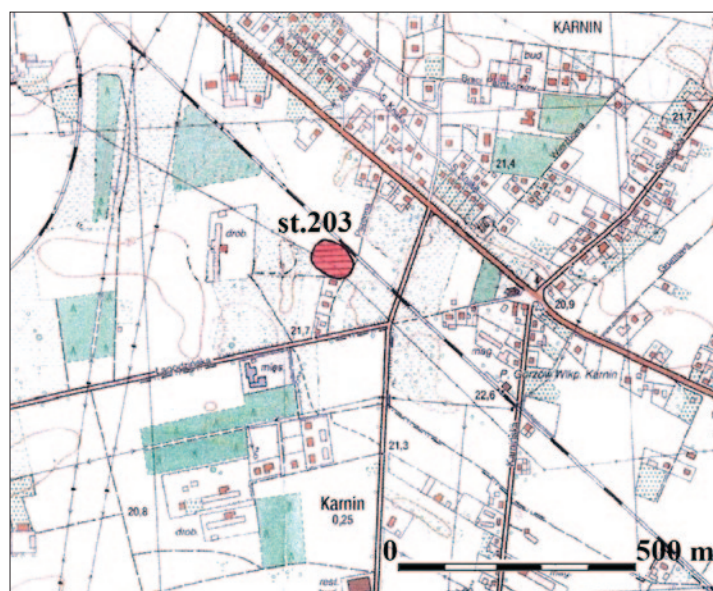
Wyrwiński J. 2013. Results of archaeological excavations in 2008 at the multi-cultural site 203 in Gorzów Wielkopolski-Karnin, Gorzów Wielkopolski commune, lubuskie voivodeship. *Raport 8, 191-212.*

Site 203 in Gorzów Wielkopolski-Karnin was investigated in relation to the construction of the S-3 motorway. The investigations embraced an area of 120 ares and revealed 180 features. A vast majority is related to the relics of a Mesolithic settlement, as well as a cemetery and a settlement of the Lusatian culture. The remaining traces of settlement were attributed to the Neolithic, the Roman influence period, Early Middle Ages and the early modern period.

Keywords: Mesolithic, Neolithic, Bronze Age and Early Iron Age, Lusatian culture, Roman influence period, early modern period, contemporary period, cemetery, settlement

Stanowisko odkryte zostało podczas badań powierzchniowych prowadzonych metodą Archeologicznego Zdjęcia Polski w 1986 roku i zweryfikowane w trakcie badań sondażowo powierzchniowych przeprowadzonych w 2006 roku przez zespół pod kierownictwem A. Jaszewskiej i S. Groblicy. Z powierzchni kształtem zbliżonej do owalu o wymiarach 170 × 80 m zebrano 1 zabytek krzemienisty datowany na epokę kamienia, 19 fragmentów naczyń, które uznano za pochodzące z osady kultury łużyckiej, 24 fragmenty naczyń kultury przeworskiej, 1 fragment datowany na późne średniowiecze oraz 20 fragmentów z okresu nowożytnego.

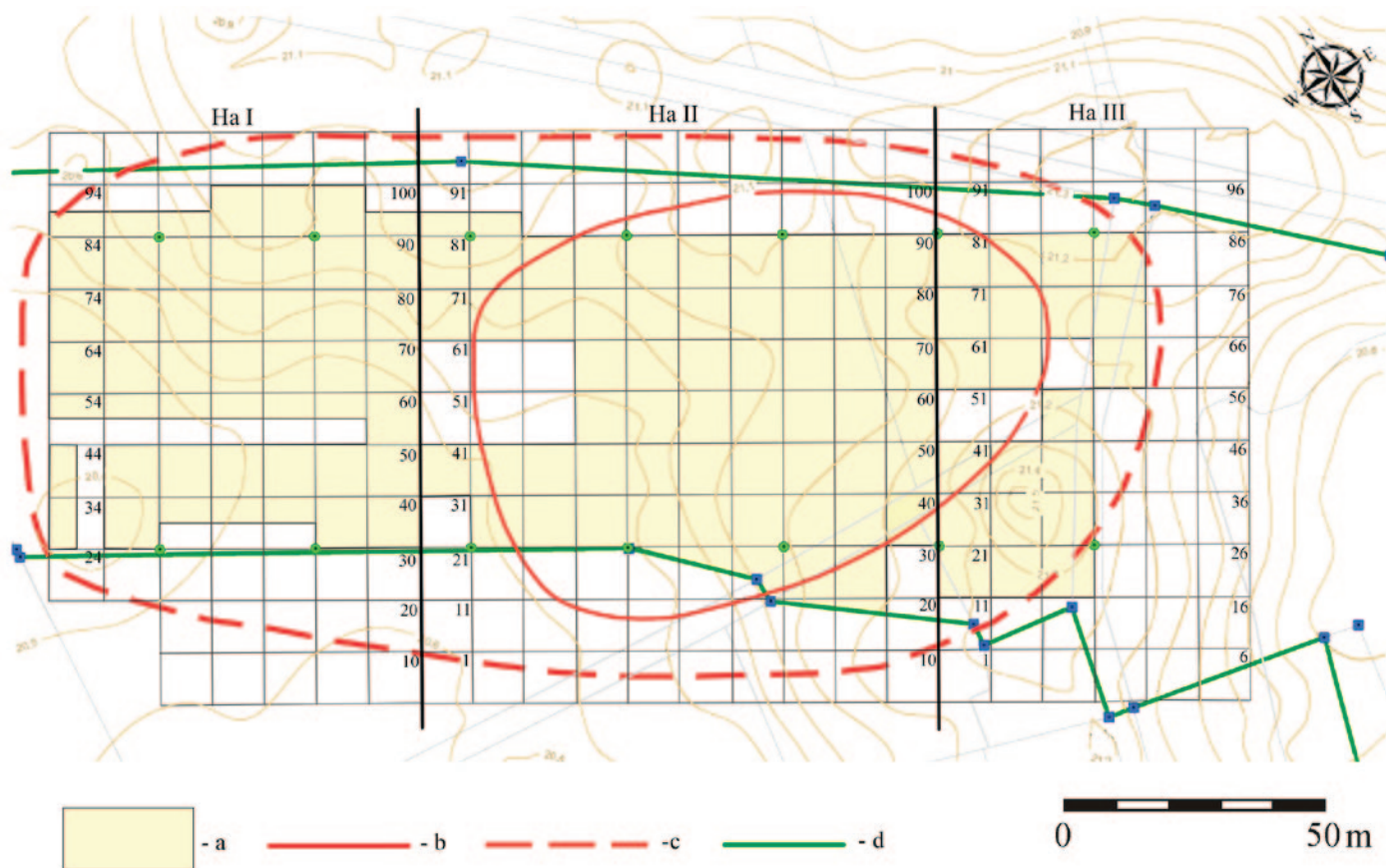
Na obszarze stanowiska oraz w jego otoczeniu występowały gleby piaszczyste z małą ilością próchnicy o barwie w odcieniach szarych, a miąższość warstwy ornej wynosiła 0,25-0,35 m. Podłoże w części zachodniej i środkowej stanowił piasek drobnoziarnisty, a zachodniej żwir z dużą ilością kamieni. Na powierzchni stwierdzono obecność małej i średniej wielkości kongrecji krzemienistych. Do stanowiska od strony wschodniej przylegało obniżenie, które w przeszłości było zbiornikiem wodnym (Ryc. 1).

Ryc. 1. Gorzów Wielkopolski-Karnin, stan. 203, gm. m. Gorzów Wielkopolski, woj. lubuskie. Lokalizacja stanowiska na mapie (Archiwum WUOZ w Zielonej Górze, Delegatura w Gorzowie Wielkopolskim)

Fig. 1. Gorzów Wielkopolski-Karnin, site 203, Gorzów Wielkopolski commune, lubuskie voivodeship. Location of the site on the map (Archive of the WUOZ in Zielona Góra, Branch in Gorzów Wielkopolski).

* Muzeum Archeologiczno-Historyczne, ul. Brama Brzostowska 1, 67-200 Głogów, e-mail: muzeum-glogow@neostrada.pl

Ryc. 2. Gorzów Wielkopolski-Karnin, stan. 203, gm. m. Gorzów Wielkopolski, woj. lubuskie. Podział przestrzeni badawczej. (a) obszar przebadany; (b) zasięg stanowiska wg. danych archiwalnych; (c) zasięg stanowiska po korekcie dokonanej po zakończonych badaniach; (d) linie rozgraniczające inwestycje (opr. W. Pogorzelski)

Fig. 2. Gorzów Wielkopolski-Karnin, site 203, Gorzów Wielkopolski commune, lubuskie voivodeship. Division of the investigated area. (a) investigated area; (b) scope of the site according to archival data; (c) scope of the site following a correction made after the completed investigations; (d) investment division lines (drawn up by W. Pogorzelski)

Uwzględniając podział na jednostki fizyczne obszar stanowiska zlokalizowany jest w obrębie Kotliny Gorzowskiej, będącej rozległą formą wklęsłą, stanowiącej część Pradoliny Toruńsko – Eberswaldzkiej, która w trakcie ostatniego zlodowacenia była szlakiem odpływu wód glaciofluwialnych na zachód. Powstała ona z połączenia dolin Warty i Noteci, łączących się pod Santokiem. W części wschodniej dzieli je szerokie międzyczecze, zbudowane z piasków glaciofluwialnych, na powierzchni których uformowały się wały wydymowe (Kondracki 1978, 291).

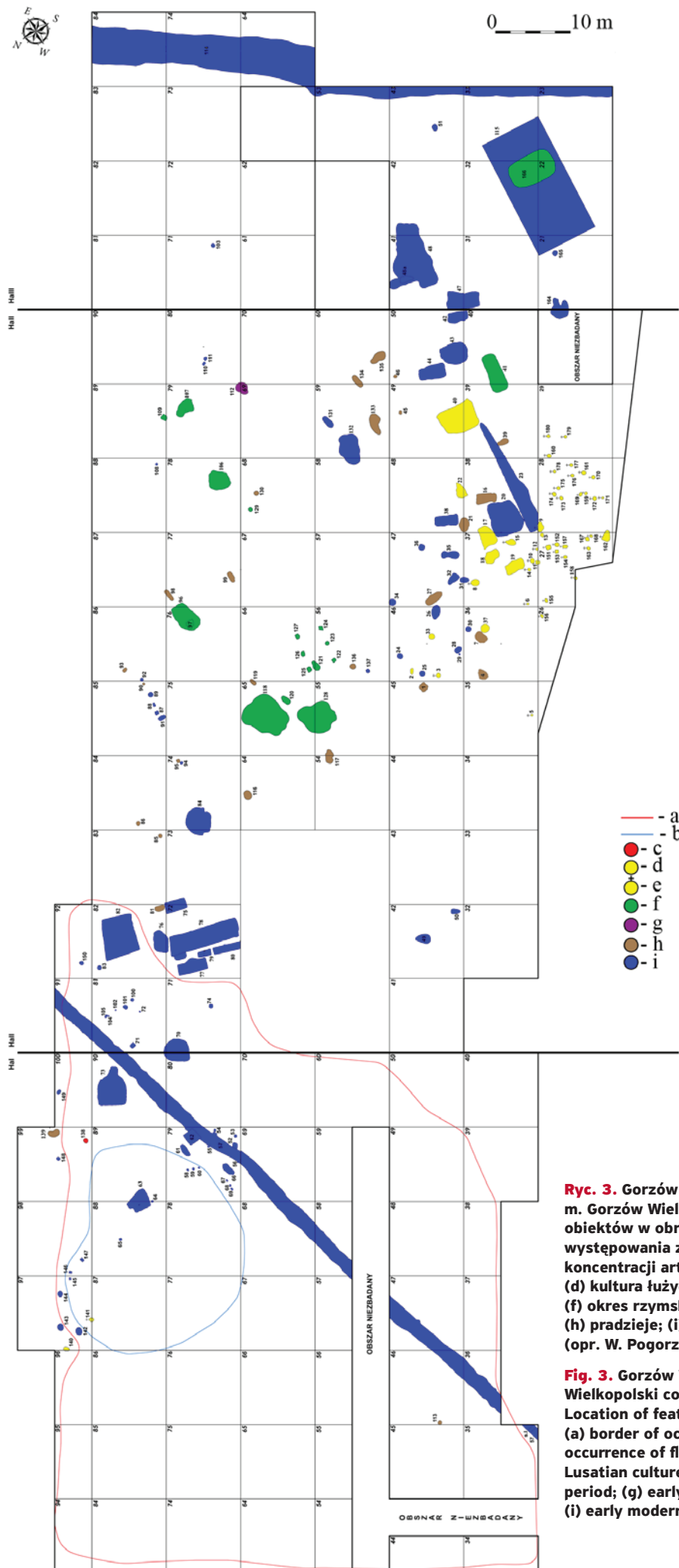
Wizja lokalna przeprowadzona wiosną 2008 r. pozwoliła stwierdzić, że obszar lokalizacji osadnictwa pradziejowego uległ w przeszłości dużym przeobrażeniom. Główną przyczyną tych zmian była budowa linii kolejowej biegnącej w przybliżeniu po osi wschód – zachód oraz budynku mieszkalnego i obiektów gospodarczych wzniesionych w narożniku południowo – wschodnim stanowiska.

W trakcie badań na obszarze 120 arów (Ryc. 2) odsłonięto, zadokumentowano i wyeksplorowano pozostałości po 180 obiektach nieruchomych rozpoznając 6 faz osadniczych związanych z mezolitem, neolitem, kulturą łużycką, okresem rzymskim, okresem średniowiecza, okresem nowożytnym i czasami współczesnymi (Ryc. 3).

■ MEZOLIT

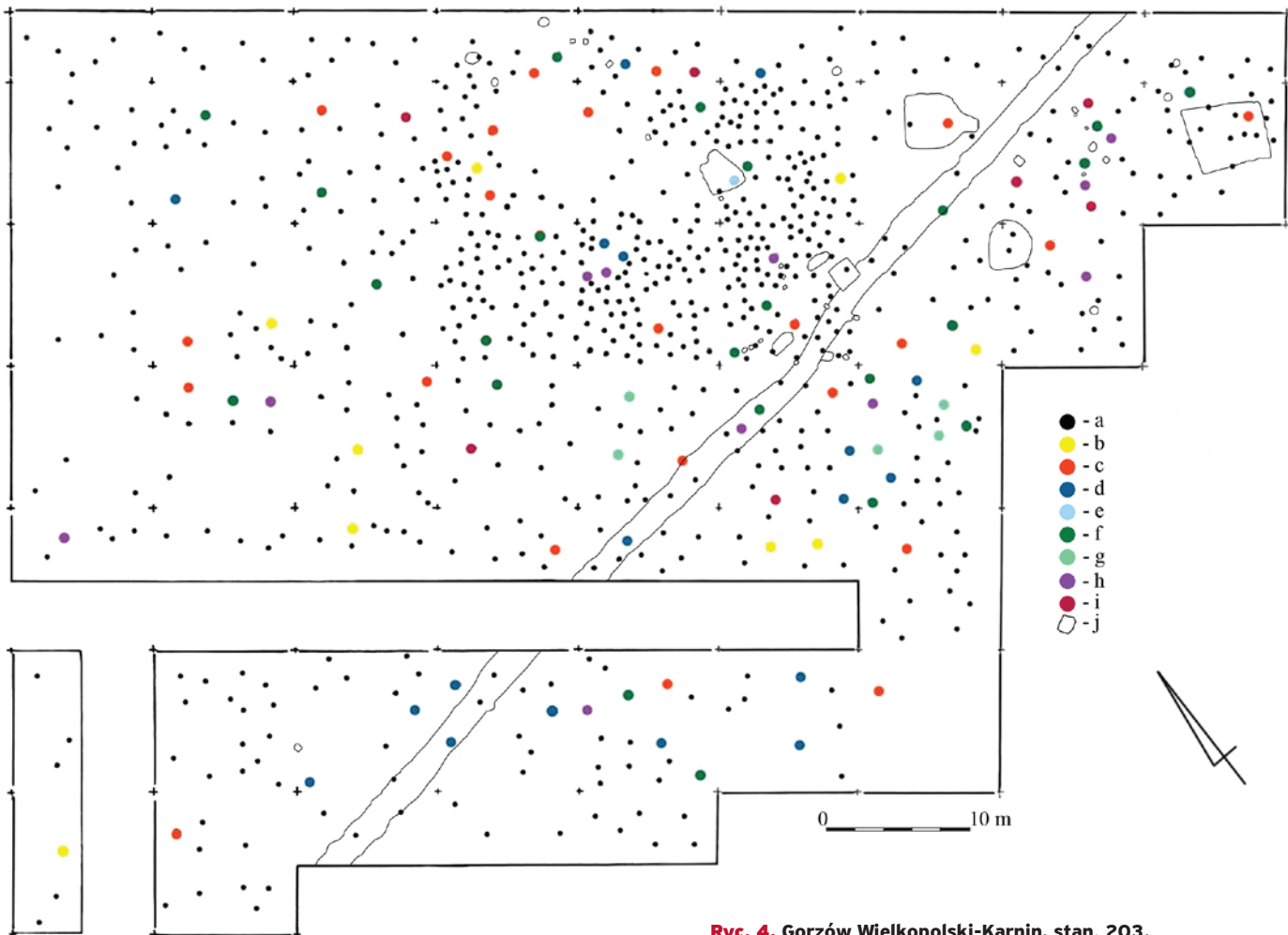
Najstarsze ślady osadnictwa pradziejowego wiążą się z epoką kamienia. W części zachodniej z powierzchni około 40 arów wyeksplorowano zabytki wiążące się z obozowiskiem mezolitycznym (Ryc. 4). Wśród 821 artefaktów krzemienych są rdzenie (28), wióry (130), odłupki (310), łuski (247), okruchy (32), a w grupie 74 narzędzi są między innymi: drapacze (22), rylce (9), wiórki retuszowane (12), odłupki retuszowane (9), ciosak i zbrojniki trapezowate (Ryc. 4).

W trakcie analizy inwentarza krzemienego stwierdzono, że przebywające na stanowisku grupy mezolityczne korzystały tylko z krzemienia narzutowego tzw. bałtyckiego. W momencie funkcjonowania obozowisko nie zajmowało tak dużego obszaru, na jakim znaleziono artefakty krzemienne i koncentrowało się najprawdopodobniej w obrębie trzech, czterech arów. Stwierdzenie występowania zabytków na tak dużej przestrzeni wiąże się z ich rozproszeniem spowodowanym głęboką orką oraz pracami ziemnymi prowadzonymi przez człowieka na przestrzeni wielu stuleci.

Ryc. 3. Górz Wielkopolski-Karnin, stan. 203, gm. Górz Wielkopolski, woj. lubuskie. Lokalizacja obiektów w obrębie badanych arów. (a) granica występowania zabytków krzemiennych; (b) granica koncentracji artefaktów krzemiennych; (c) neolit; (d) kultura łużycka; (e) grób kultury łużyckiej; (f) okres rzymski; (g) wczesne średniowiecze; (h) pradziej; (i) okres nowożytny (opr. W. Pogorzelski)

Fig. 3. Górz Wielkopolski-Karnin, site 203, Górz Wielkopolski commune, lubuskie voivodeship. Location of features on the investigated area. (a) border of occurrence of flint relics; (b) border of occurrence of flint artefacts; (c) Neolithic; (d) Lusatian culture; (e) Lusatian culture tomb; (f) Roman period; (g) early Middle Ages; (h) prehistoric period; (i) early modern period (drawn up by W. Pogorzelski)

Ryc. 4. Gorzów Wielkopolski-Karnin, stan. 203, gm. m. Gorzów Wielkopolski, woj. lubuskie. Planigrafia zabytków mezolitycznych. (a) odłupek, wiórek, łuska, okruch; (b) odłupek retuszowany; (c) rdzeń; (d) narzędzie; (e) ciosak; (f) drapacz; (g) zbrojnik; (h) wiórek retuszowany; (i) rylec; (j) obiekt (opr. W. Pogorzelski)

Fig. 4. Gorzów Wielkopolski-Karnin, site 203, Gorzów Wielkopolski commune, lubuskie voivodeship. Planigraphy of Mesolithic relics. (a) flake, blade, shell, crumb; (b) retouched flake; (c) core; (d) tool; (e) flake-axe; (f) end-scrapers; (g) lame; (h) retouched blade; (i) burin; (j) feature (drawn up by W. Pogorzelski)

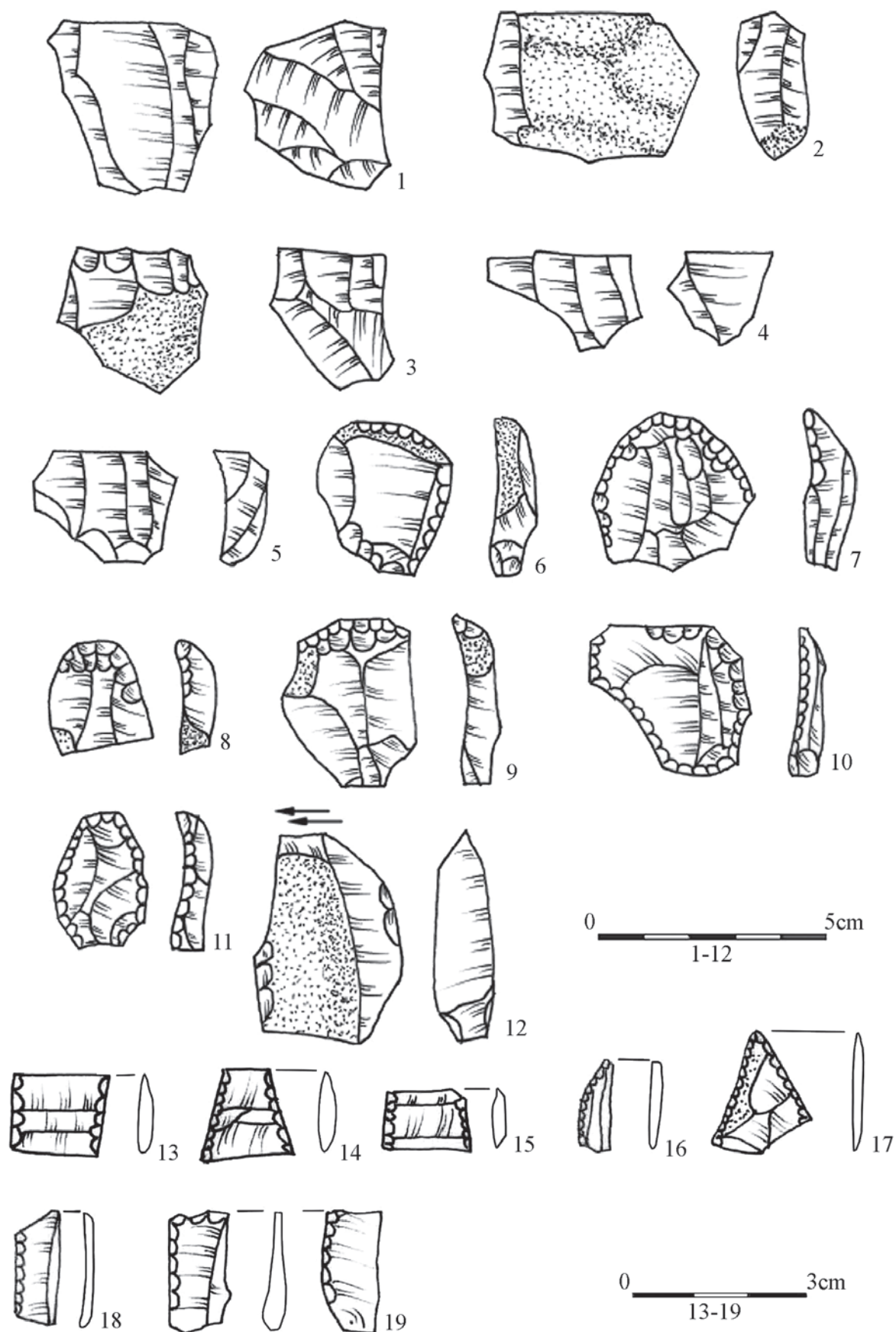
Ilość znalezionych zabytków oraz ich poziome rozmieszczenie w wykopie informują, że jest to tzw. zespół złożony, będący wynikiem przebywania na jednym miejscu kilku prostych jednostek siedliskowych (Galiński 1997, 13). Słabe nasycenie materiałem krzemiennym sugeruje, iż okresy aktywności osadniczej były krótkie i wiązały się z pobytem na tym miejscu wyspecjalizowanych grup łowieckich. Skład narzędziowy zespołu wskazuje, że na stanowisku odbywały się między innymi czynności związane z eksploatacją środowiska oraz obróbką surowca krzemiennego.

Występowanie w inwentarzu zbrojników trapezowatych typu 17A (Ryc. 5:13, 14, 15) według typologii opracowanej przez Z. Bagniewskiego (1979, 28) chronologicznie wiążą stanowisko z okresem atlantyckim - zbrojniki tego typu pojawiają się na Nizinie Europejskiej ok. 6000 – 5800 conv. BC (Jacobi 1976).

Materiały zbliżone do pozyskanych ze stanowiska Gorzów Wlkp.- Karnin 203 znaleziono na stanowisku Mostno 15 i Mostno 16 gdzie łączone są z inwentarzami maglemowskimi (Kendelewicz 2000a, 86) oraz na stanowisku w Buszowie stan. 1 (Kendelewicz 2000b) i w Radogoszczy stan. 15 (Płonka 1997) datowanych na późny mezolit.

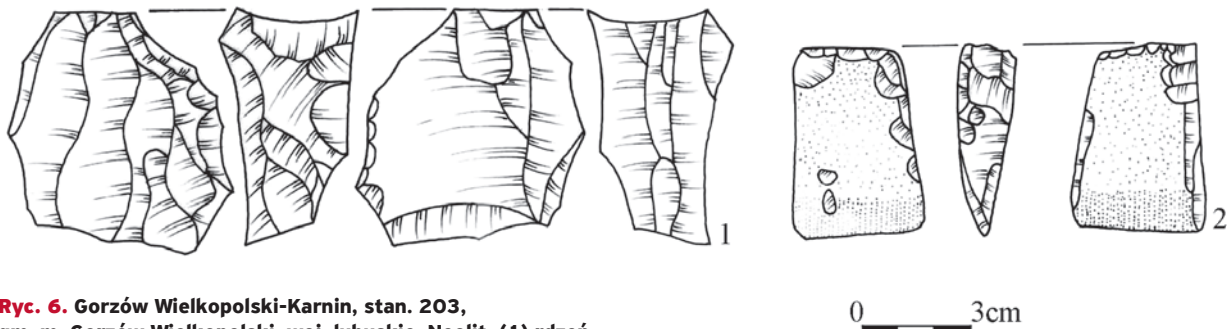
■ NEOLIT

W trakcie prowadzenia badań w części wschodniej stanowiska wyeksplorowano małą ilość zabytków krzemiennych, odbiegających parametrami wielkościami od egzemplarzy chronologicznie wiążących się z mezolitem. Znaleziona tam starannie wygładzona siekierka wykonana z krzemienia wskazuje, że ta część stanowiska może być związana z neolityczną fazą zasiedlenia. Interesującym odkryciem był obiekt 138, kształtem nawiązujący do koła o średnicy 0,50 m. W jego wypełnisku zlokalizowane były trzy skupiska zabytków krzemiennych o łącznej liczbie 242. W zbiorze tym uwagę zwracał rdzeń o zaawansowanym stopniu obróbki (Ryc. 6:1). Wskazuje on, że wytwórca prawdopodobnie przerwał wykonywanie z niego siekierki, gdyż po

Ryc. 5. Gorzów Wielkopolski-Karnin, stan. 203, gm. m. Gorzów Wielkopolski, woj. lubuskie. Mezolit. (1-5) rdzenie; (7, 8, 9) drapacze; (6, 10, 11) skrobacze; (12) rylec; (13-19) zbrojniki (rys. W. Pogorzelski)

Fig. 3. Gorzów Wielkopolski-Karnin, site 203, Gorzów Wielkopolski commune, lubuskie voivodeship. Mesolithic. (1-5) cores; (7, 8, 9) end-scrapers; (6, 10, 11) scrapers; (12) burin; (13-19) lames (fig. W. Pogorzelski)

Ryc. 6. Gorzów Wielkopolski-Karnin, stan. 203, gm. m. Gorzów Wielkopolski, woj. lubuskie. Neolit. (1) rdzeń – obiekt 138; (2) siekierka krzemienista (rys. W. Pogorzelski)

Fig. 6. Gorzów Wielkopolski-Karnin, site 203, Gorzów Wielkopolski commune, lubuskie voivodeship. Neolithic. (1) core – feature 138; (2) flint axe (fig. W. Pogorzelski)

kilku dodatkowych odbiciach wiórów i odłupków oraz wyszlifowaniu otrzymałby egzemplarz zbliżony wymiarami do siekierki znalezionej w trakcie przygotowywania powierzchni stanowiska do prac badawczych.

Wymiary siekierki wynoszą: szerokość ostrza 3,8 cm, szerokość obucha 2,8 cm, długość 5,2 cm, największa grubość 1,5 cm (Ryc. 6: 2). Znalezionej egzemplarz mieści się w parametrach przyjętych dla kultury amfor kulistych (Balcer 1983, 209). Liczne ślady z Gorzowa oraz najbliższej okolicy świadczące o pobycie ludności tej kultury na tych obszarach (Wiślański 1966, 140-141) uwiarygodniają łączenie siekierki z tym okresem. Nie można jednak jednoznacznie wykluczyć, że wiąże się ona z okresem episznurowym z początków epoki brązu na terenie Wielkopolski, poprzedzającym czasowo pojawienie się rozwiniętej kultury unietyckiej (fazy IV i V), gdyż znane są z tego okresu egzemplarze o zbliżonych parametrach wielkościowych (Machnik 1978, 117, 120, tabl. XXXVI:25). O obecności ludności kultury unietyckiej w sąsiedztwie miejsca znalezienia siekierki świadczą dwa skarby z tego okresu odkryte w położonym w odległości kilku kilometrów Deszcznie (Wędzki 1990, 18).

■ KULTURA ŁUŻYCKA

Ratowniczymi badaniami objęto północno – zachodni fragment cmentarzyska kultury łużyckiej zagrożonego zniszczeniem w trakcie prowadzenia prac ziemnych przy budowie drogi. Uległ on w przeszłości bardzo dużym zniszczeniom podczas budowy budynku mieszkalnego oraz towarzyszących mu obiektów gospodarczych. Dodatkowe zniszczenia miały miejsce w trakcie kopania dołów przeznaczonych do wybierania piasku wykorzystywanego przy pracach budowlanych oraz podczas prac wiążących się z uprawą roli.

W trakcie prospekcji obejmującej obszar badań oraz eksploracji poszczególnych arów i obiektów stwierdzono, że przepalone kości, fragmenty popielnic oraz

naczyń pełniących rolę przystawek obecne były nie tylko w części północno – zachodniej obszaru inwestycji, ale również na dużej przestrzeni wokół niej.

Na obszarze prowadzenia prac badawczych zadokumentowano i wyeksplorowano 39 obiektów wiążących się z cmentarzyskiem. Podzielono je na trzy grupy.

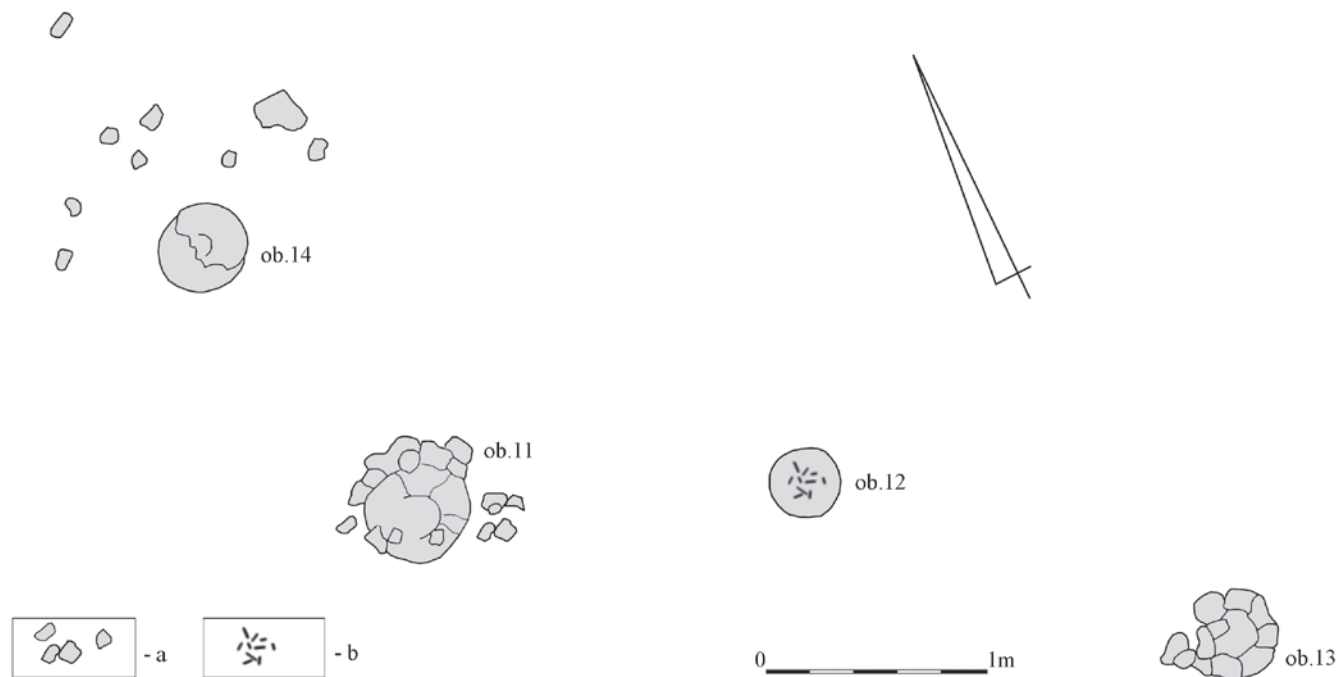
Grupę pierwszą stanowiło 11 obiektów (obiekty: 8, 9, 10, 11 – 14 (Ryc. 7), 15, 141, 158, 159) zlokalizowanych na złożu pierwotnym, w wypełniakach których obecne były naczynia o zróżnicowanym stopniu zniszczenia i towarzyszyły im przepalone kości, drugą 6 (obiekty: 154, 156, 160 – 162, 171) skupisk fragmentów naczyń oraz kości obecnych na złożu wtórnym, a trzecią 22 (obiekty: 3, 5, 6, 151 – 153, 155, 157, 163, 167 – 170, 172 – 180) skupiska części naczyń pochodzących ze zniszczonych grobów umiejscowione na złożu wtórnym.

Ze zbioru fragmentów naczyń wiążących się z cmentarzyskiem wyselekcjonowano 1479 części umożliwiających przeprowadzenie analizy obejmującej poszczególne faktury i barwy powierzchni zewnętrznej, wewnętrznej oraz przełamów (Ryc. 8). Powierzchnie zewnętrzne i wewnętrzne większości fragmentów naczyń były wygładzone lub starannie wygładzone. W przypadku powierzchni zewnętrznej zbiór 158 części naczyń charakteryzował się fragmentami wygładzonymi lub starannie wygładzonymi, a na pozostałej powierzchni obecne było obmazywanie, chropowacenie lub obrzucanie.

Wśród zróżnicowanej gamy barw powierzchni zewnętrznej dominowały kolory: brunatno-szary, beżowo-szary, szary i brunatny, a na części powierzchni naczyń na powierzchniach w odcieniach brunatnych, szarych, beżowych i ceglanych obecne były „łaty” koloru ceglatego, popielatego, szarego lub beżowego.

Dużym zróżnicowaniem charakteryzowały się kolory powierzchni wewnętrznej, wśród których najliczniejsze miały odcienie szare, brunatno – szare, popielate i brunatne. Na powierzchni części fragmentów w odcieniach szarych, brunatnych lub ceglanych obecne były „łaty” koloru szarego, brunatnego, ceglatego.

W grupie przełamów jednobarwnych dominował kolor szary i brunatno-szary, wśród dwubarwnych

Ryc. 7. Gorzów Wielkopolski-Karnin, stan. 203, gm. m. Gorzów Wielkopolski, woj. lubuskie. Rzut poziomy grobu 11-14, kultura łużycka. (a) fragmenty naczyń; (b) przepalone kości (rys. W. Pogorzelski)

Fig. 7. Gorzów Wielkopolski-Karnin, site 203, Gorzów Wielkopolski commune, lubuskie voivodeship. Horizontal section of tomb 11-14, Lusatian culture. (a) fragments of vessels; (b) burnt bones (fig. W. Pogorzelski)

najlichnieszy od strony zewnętrznej był kolor brunatny, a wewnętrznej szary, natomiast w trójbarwnych przeważały barwy w odcieniach beżowych, szarych i brunatnych.

We wszystkich analizowanych fragmentach występował tłuczeń skalny pełniący rolę domieszki schudzającej, w przypadku 178 ułamków obok niego obecny był piasek, w 205 przypadkach surowiec organiczny, a w 6 – części organiczne i piasek.

W trakcie przygotowywania do badań arów 26, 27, 28, 29, 38, 39 pozyskano 1819 fragmentów naczyń pochodzących ze zniszczonych grobów, wśród których wystąpiły części wylewów, garnków, mis, waz oraz naczyń miniaturowych.

Misy

Liczna grupa fragmentów naczyń wchodzących w skład wyposażenia grobowego pochodziła z mis o profilowanych ściankach oraz wyodrębnionych dnach. Brzegi w większości zostały pogrubione, nierzadko kołnierzo-wato rozszerzone. Występują okazy nie zdobione oraz ornamentowane na krawędziach karbowaniem (Ryc. 9:2, 5, 10:8, 9, 11:7), fragmenty z plastycznymi występami przy krawędzi, skośnymi żłobkami, a poniżej nich dołkami palcowymi (Ryc. 14:1), części brzuśców z umieszczonymi na nich prostopadłymi lub skośnie przecinającymi się liniami rytymi (Ryc. 9:1, 10:1, 11:9, 12:2).

Wykorzystywano je do przykrycia popielnicy lub ustawiano obok niej jako przystawkę. Na pograniczu śląsko-wielkopolskim zaliczane są one do typu I, podtyp B i charakterystyczne są dla IV okresu epoki brązu (Lasak 2001, tabl. 15:8-21).

Wazy

Ze zniszczonych grobów, eksploracji poszczególnych arów oraz luźnych fragmentów występujących na całym obszarze stanowiska w warstwie ornej pochodzą części waz pełniących rolę popielnic. Na ich podstawie można wnioskować, że były to duże naczynia z lekko stożkową cylindryczną szyjką o baniastym i łagodnie zaokrąglonym brzuścu, krawędziach obustronnie zaokrąglonych, dnach płaskich. Powierzchnia części z nich była całkowicie wygładzona, ale przeważały brzuśce poniżej załomu chropowaczone lub szorstkie, dodatkowo obmazywane palcami lub patykiem. W większości pozbawione są one ornamentyki, ale wyeksplorowano fragmenty zdobione pasmami nalepionych żeberek plastycznych, między którymi na barku umieszczono poziome serie po trzy dołki (Ryc. 10:7). Część z nich zdobiono szerokimi rytymi pionowo bruzdami zlokalizowanymi na załomie przechodzenia w bark oraz górnej strefie brzuśca, nad którymi umieszczono poziomą linię rytą lub 2 poziome linie ryte z dołkami na nich i ponad nimi (Ryc. 9:3) oraz zdobione na załomie skośnymi nacięciami, nad którymi umiejscowione zostały poziome linie ryte (Ryc. 9:10, 10:4, 11:1).

Wazy o formie nie zdobionej o chropowaczonej lub wygładzonej brzuścach użytkowane były na cmentarzyskach kultury łużyckiej od najstarszych faz rozwojowych po wczesną epokę żelaza, ale za najbardziej charakterystyczne uważa się je dla III-IV okresu epoki brązu

Lp.	Faktura pow.	Zewnętrzna		Wewnętrzna		Barwa pow.	Zewnętrzna		Wewnętrzna		Barwa przełamów												
		Ilość	%	Ilość	%		Ilość	%	jednobarwnych			dwubarwnych			trójbarwnych								
									Barwa	Ilość	%	Barwa zew.	Barwa wew.	Ilość	%	Barwa zew.	Barwa śr.	Barwa wew.	Ilość	%			
1	W	577	39,0	716	48,4	BRS	378	25,6	191	12,9	SZA	347	48,396	B	SZA	154	25,2	BE	SZA	BE	41	27,0	
2	SW	337	22,8	544	36,8	BS	273	18,5	48	3,2	BRS	101	14,1	BRS	SZA	119	19,5	BRS	SZA	BRS	40	26,3	
3	OBM	130	8,8			SZA	162	11,0	738	50,0	SZBE	99	13,8	B	P	94	15,4	B	SZA	B	19	12,5	
4	OB	110	7,4			B	120	8,1	110	7,4	BESZ	51	7,1	B	PSZ	69	11,3	BESZ	CZ	B	15	9,8	
5	LSZ	78	5,3	177	12	BE	110	7,4	53	3,6	BB	46	6,4	B	BSZ	33	5,4	C	P	C	8	5,3	
6	W+OBM	71	4,8			BB	62	4,2	22	1,4	P	20	2,8	BE	P	26	4,3	CB	SZA	CB	6	3,9	
7	SZ	50	3,4	42	2,8	BBE	51	3,4	4	0,3	PBE	11	1,5	BE	SZA	25	4,1	BESZ	B	BESZ	6	3,9	
8	SW+CH	50	3,4			SZB	49	3,3	41	2,8	SZB	8	1,1	CB	SZA	19	3,1	B	BRS	B	5	3,3	
9	CH	39	2,6			CB	36	2,4	4	0,3	BC	8	1,1	BRS	P	15	2,5	BRS	P	BRS	2	1,3	
10	SW+OBM	36	2,4			SZBE	36	2,4			BEP	7	1,0	B	SZP	10	1,6	BE	B	BE	2	1,3	
11	SW+OB	1	0,1			BRS+I.C	30	2,0			SZP	5	0,7	SZA	B	8	1,3	BB	SZA	BB	2	1,3	
12						B+I.P	23	1,6			PSZ	4	0,6	BE	BB	6	1,0	BC	B	BC	2	1,3	
13						BE+I.CZ	20	1,4			CB	3	0,4	PB	P	5	0,8	BESZ	SZA	BESZ	1	0,7	
14						SZA+I.C	17	1,1			JS	3	0,4	C	P	4	0,7	B	SZA	BS	1	0,7	
15						B+I.BE	15	1,0			C	1	0,1	C	B	3	0,5	BC	P	BC	1	0,7	
16						BC	13	0,9	11	0,7	CBE	1	0,1	BBE	P	2	0,3	BEC	JS	BEC	1	0,7	
17						BE+I.C	13	0,9			BBE	1	0,1	BB	CB	2	0,3						
18						SZA+HB	11	0,7	17	1,1	BP	1	0,1	BRS	BESZ	2	0,3						
19						BEP	8	0,5	20	1,4				B	JSZ	2	0,3						
20						PSZ	7	0,5	5	0,3				JBE	SZA	1	0,2						
21						PB	7	0,5	5	0,3				BE	B	1	0,2						
22						CZ	5	0,3	20	1,4				BESZ	BRS	1	0,2						
23						SZA+I.BE	5	0,3						BESZ	P	1	0,2						
24						B+I.BEC	5	0,3						P	B	1	0,2						
25						SZP	5	0,3	10	0,7				BRS	B	1	0,2						
26						P	4	0,3	123	8,3				CB	BRS	1	0,2						
27						B+I.C	4	0,3						BEC	SZA	1	0,2						
28						C	3	0,2	1	0,1				BBE	BE	1	0,2						
29						CB	2	0,1						C	BEC	1	0,2						
30						BE+I.SZ	2	0,1						CBE	JS	1	0,2						
31						JBS	1	0,1	1	0,1				SZA	BRS	1	0,2						
32						JS	2	0,1	1	0,1													
33						BP			20	1,4													
34						JB			15	1,0													
35						C+I.P			8	0,5													
36						BEC			3	0,2													
37						JBE			8	0,5													
Razem		1479	100,0	1479	100,0							717	100,0			610	100,0					152	100,0

Ryc. 8. Gorzów Wielkopolski-Karnin, stan. 203, gm. m. Gorzów Wielkopolski, woj. lubuskie. Zestawienie technologiczne fragmentów naczyń kultury łużyckiej.

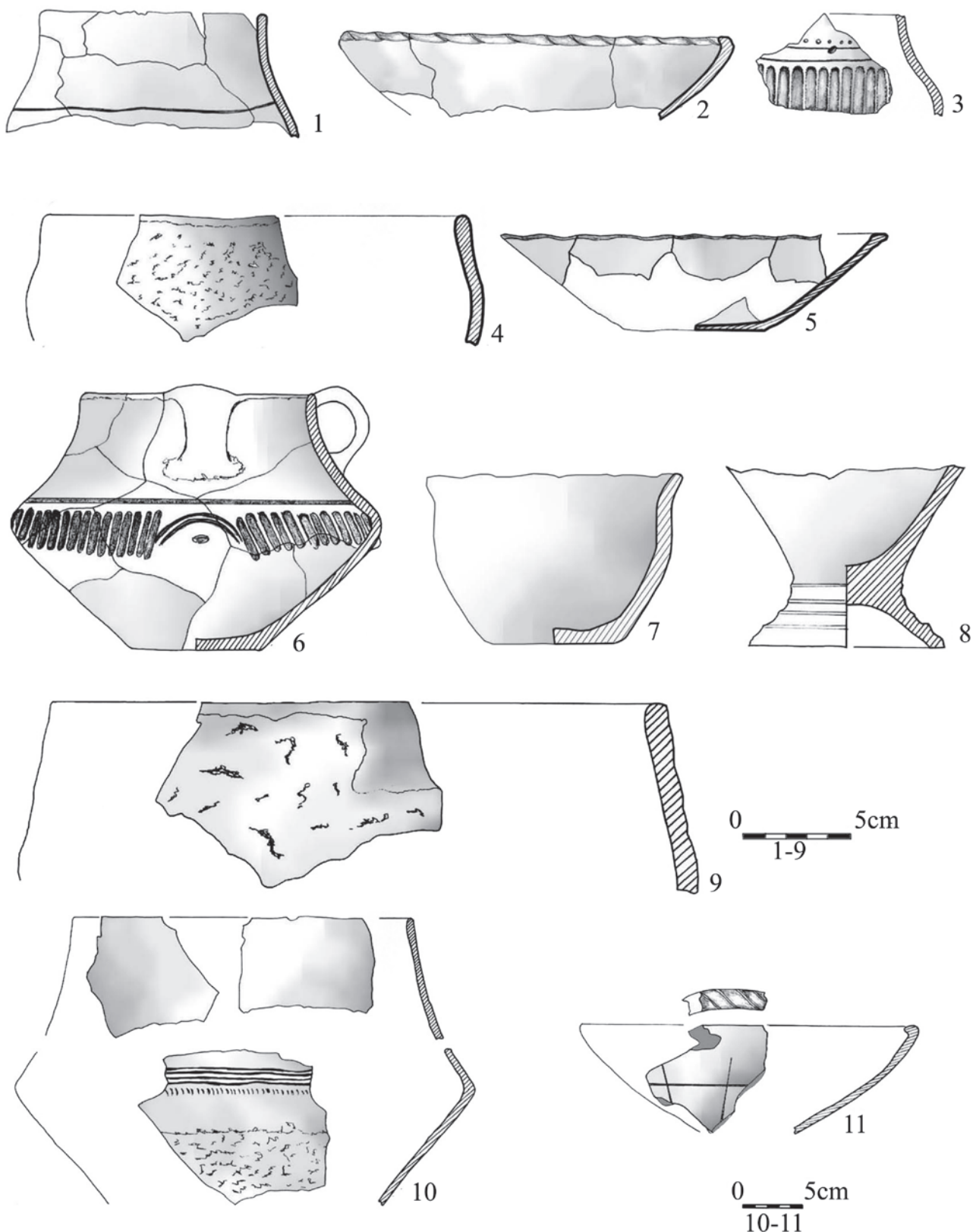
Objaśnienie skrótów: W – wygładzona, SW – starannie wygładzona, SZ – szorstka, LSZ – lekko szorstka, OBM – obmazywana, OB – obrzucana, CH – chropowata, BRS – brunatno-szara, BS – beżowo-szara, SZA – szara, B – brunatna, BE – beżowa, BB – beżowo-brunatna, BBE – brunatno-beżowa, SZB – szaro-brunatna, CB – ceglasto – brunatna, SZBE – szaro-beżowa, BRS + I. C – brunatno-szara z ceglastymi łatami, B + I. P – brunatna z popielatymi łatami, BE + I. CZ – beżowa z czarnymi łatami, SZA + I. C – szara z ceglastymi łatami, B + I. BE – brunatna z beżowymi łatami, BC – brunatno – ceglasta, BE + I. C – beżowa z ceglastymi łatami, SZA + I. B – szara z brunatnymi łatami, BEP – beżowo – popielata, PSZ – popielato-szara, PB – popielato-brunatna, CZ – czarna, SZA + I. BE – szara z beżowymi łatami, B + I. BEC – brunatna z łatami beżowo-ceglastymi, SZP – szaro-popielata, P – popielata, B + I. C – brunatna z ceglastymi łatami, C – ceglasta, CB – ceglasto-brunatna, BE + I. SZ – beżowa z szarymi łatami, JBS – jasnobrunatno-szara, JS – jasnoszara, BP – brunatno-popielata, JB – jasnobrunatna, C + I. P – ceglasta z popielatymi łatami, BEC – beżowo-ceglasta, JBE – jasno-beżowa, PBE – popielato-beżowa, CBE – ceglasto – beżowa, PB – popielato-brunatna, BESZ – beżowo-szara, pow. – powierzchni, zew. – zewnętrzna, śr. – środkowa, wew. – wewnętrzna

Fig. 8. Gorzów Wielkopolski-Karnin, site 203, Gorzów Wielkopolski commune, lubuskie voivodeship. Technological set of fragments of vessels of the Lusatian culture.

Abbreviations: W – rubbed down, SW – carefully rubbed down, SZ – rough, LSZ – slightly rough, OBM – smeared, OB – pelted, CH – roughened, BRS – brown-grey, BS – beige-grey, SZA – grey, B – brown, BE – beige, BB – beige-brown, BBE – brown-beige, SZB – grey-brown, CB – brick-red-brown, SZBE – grey-beige, BRS + I. C – brown-grey with brick-red patches, B + I. P – brown with ashen patches, BE + I. CZ – beige with black patches, SZA + I. C – grey with brick-red patches, B + I. BE – brown with beige patches, BC – brown-brick-red, BE + I. C – beige with brick-red patches, SZA + I. B – grey with brown patches, BEP – beige-ashen, PSZ – ashen-grey, PB – ashen-brown, CZ – black, SZA + I. BE – grey with beige patches, B + I. BEC – brown with beige-brick-red patches, SZP – grey-ashen, P – ashen, B + I. C – brown with brick-red patches, C – brick-red, CB – brick-red-brown, BE + I. SZ – beige with grey patches, JBS – light brown – grey, JS – light grey, BP – brown-ashen, JB – light brown, C + I. P – brick-red with ashen patches, BEC – beige – brick-red, JBE – light beige, PBE – ashen-beige, CBE – brick-red – beige, PB – ashen-brown, BESZ – beige-grey, pow. – surface, zew. - outer, śr. – central, wew. – inner

(Gediga 1967, 31). Okazy o złagodzonych załamach brzuśców i wyodrębnionych szyjkach można datować na koniec IV okresu epoki brązu, a analogii dostarczają zabytki z Kaliszan (Durczewski 1986, ryc. 76:4). Wazy

zdobione skośnymi listwami plastycznymi są typowe również dla IV okresu epoki brązu (Marcinkian 1972, 318-319).

GARNKI

Wśród garnków występują okazy proste, dwuczłonowe o jajowatym brzuscu, który przechodzi bezpośrednio w lekko zwężającą się szyjkę o rozchylonym na zewnątrz wylewie. Są to garnki o „esowatym” profilu, których powierzchnia jest całkowicie schropowacona, natomiast gładzenie występuje jedynie w wąskim pasie przy dnie i pod krawędzią.

Ryc. 9. Gorzów Wielkopolski-Karnin, stan. 203, gm. m. Gorzów Wielkopolski, woj. lubuskie. Fragmenty naczyń, kultura łużycka. (1, 2, 3,) obiekt 9; (4, 5, 7, 9) obiekt 13; (6) obiekt 11; (8, 11) obiekt 167; (10) obiekt 162 (rys. W. Pogorzelski)

Fig. 9. Gorzów Wielkopolski-Karnin, site 203, Gorzów Wielkopolski commune, lubuskie voivodeship. Fragments of vessels, Lusatian culture. (1, 2, 3,) feature 9; (4, 5, 7, 9) feature 13; (6) feature 11; (8, 11) feature 167; (10) feature 162 (fig. W. Pogorzelski)

Występują również fragmenty garnków nie profilowanych charakteryzujących się brakiem wyodrębnionej szyjki o prostym lub lekko zaokrąglonym do wnętrza wylewie (Ryc. 9:4, 9, 10:3, 12:3). Chronologicznie obecne są one w grobach datowanych od IV epoki brązu po halsztat D (Śmigieński 1960, ryc. 28, Miśkiewicz 1962; 1968, 102, Kaszewski 1975).

PUCHARY NA PUSTEJ NÓŻCE

W wyposażeniu grobu oznaczonego jako obiekt 11 znajdowały się fragmenty pucharu o krótkiej nóżce, silnie rozchylonej na zewnątrz (Ryc. 9:8). Puchary na pustej nóżce są formą naczynia występującego prawie wyłącznie w IV epoce brązu, a potwierdzeniem tego są okazy ze stanowisk znanych z Ziemi Lubuskiej (Marcinkian 1981, 31) oraz terenów sąsiednich (Łopata 1963, ryc. 80:5; Grabska 1985, 32).

DZBANKI

Fragmenty dzbanka wchodzącego w skład wyposażenia grobu oznaczonego w dokumentacji polowej jako obiekt 15 są formą zdobioną na barku i brzuścu skośnymi żłobkami (Ryc. 13:2). Na Śląsku środkowym znane są z grobów datowanych na IV okres epoki brązu, ale występują one na terenie Dolnego i Górnego Śląska, Wielkopolski, Małopolski, Pomorza także w zespołach datowanych na III, IV i V okres epoki brązu (Gediga 1967, 119).

TALERZ

Wśród fragmentów naczyń wchodzących w skład wyposażenia obiektu 157 znajdował się fragment talerza (Ryc. 11:10). Naczynia te znane są z licznych zespołów grupy śląskiej kultury łużyckiej, datowanych od IV okresu epoki brązu do początków okresu lateńskiego (Gediga 1967, 120-121), ale na Ziemi Lubuskiej pod wpływem oddziaływań grupy białowickiej rozpowszechniły się dopiero w okresie halsztackim (Marcinkian 1972, 332).

Uwzględniając powyższe uwagi odnoszące się do form naczyń poddanych analizie należy przyjąć, że badany fragment cmentarzyska funkcjonował w IV i V okresie epoki brązu oraz w okresie halsztackim.

Terytorialnie ludność związana z tym cmentarzyskiem wchodziła w skład grupy brandenbursko-lubuskiej kultury łużyckiej. W drugiej fazie jej trwania wyróżnia się grupę uradzką charakteryzującą się występowaniem w IV okresie epoki brązu naczyń ostroprofilowanych, zdobionych poziomymi i ukośnymi żłobkami, obecnością naczyń wazowatych i pucharów na pustych nóżkach. W trzeciej fazie, odpowiadającej V okresowi epoki brązu następuje złagodzenie załomów i występowanie zdobienia rytego. W początkach wczesnej epoki

żelaza we wschodniej części zajmowanego obszaru tworzy się grupa górzycza i to właśnie w jej obrębie mieści się przebadane częściowo cmentarzysko, natomiast zachodnia dostaje się pod wpływ grupy białowickiej (Gedl 1980, 131, 221-222).

Dla części zabytków wyeksplorowanych na badanym fragmencie cmentarzyska odnajdujemy analogie wśród materiałów pozyskanych w trakcie badań cmentarzyska kultury łużyckiej na stanowisku Święty Wojciech 10, gm. Międzyrzecz, datowanym na III-IV okres epoki brązu, a łączonym z tzw. brandenburskim skupiskiem ceramiki guzowej kultury łużyckiej, które na omawianym terenie zlokalizowane jest w dorzeczcu Obry z ośrodkami między Zbąszyniem, a Międzyrzeczem (Krzyszowski 1998).

W pobliżu grobów odsłonięto pozostałości po 8 obiektach (17-19, 33, 37-40), których cechą wspólną był kształt nawiązujący do owalu, różniły je natomiast parametry wielkościowe. Ich osie dłuższe wynosiły od 0,78 m do 4,80 m, a krótsze 0,70 m – 3,70 m. Ściany 4 obiektów drążono w podłożu nieckowato do maksymalnej głębokości 0,30 m, a 2 do 0,70 m.

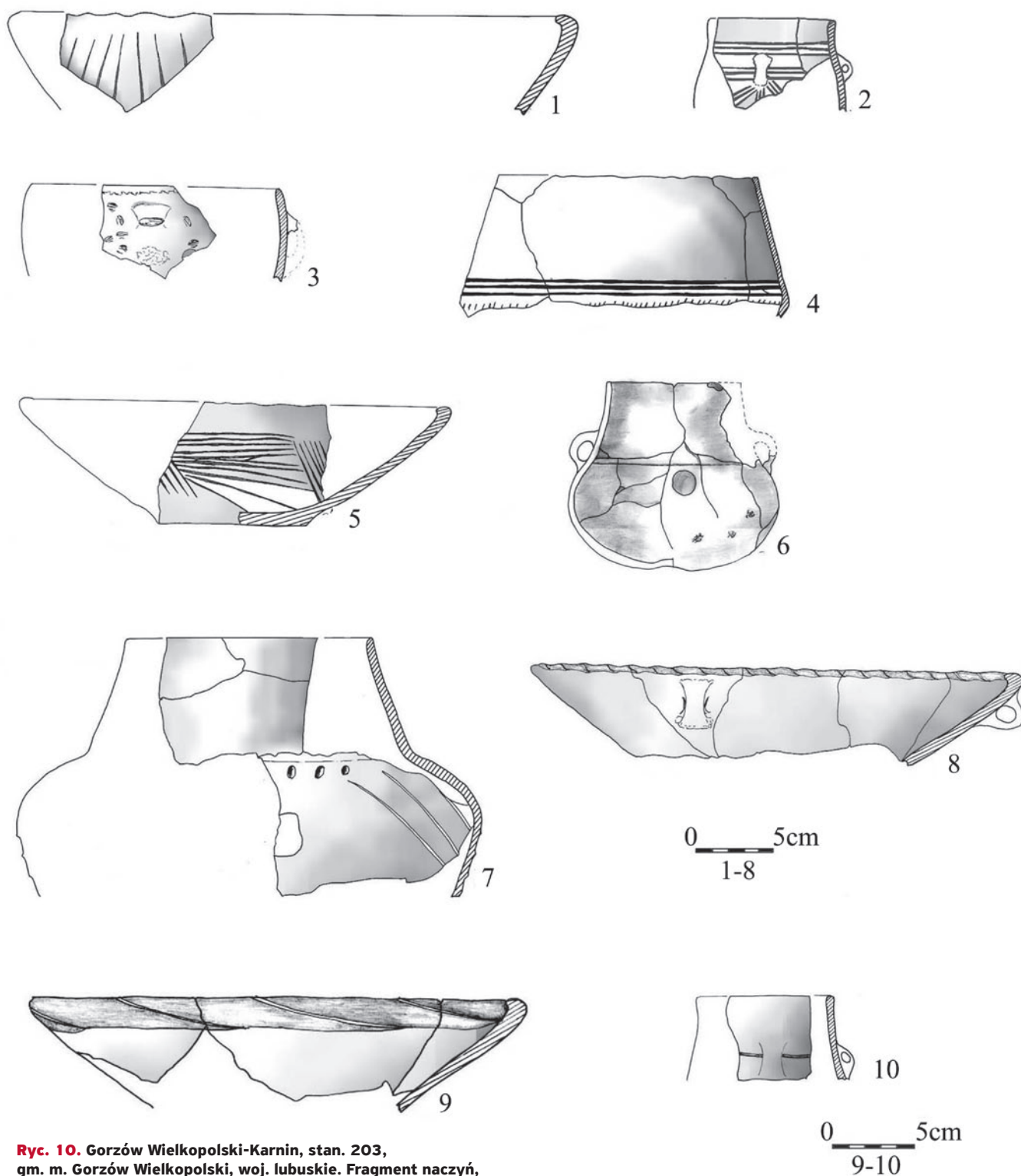
W ich wypełniskach obecne były fragmenty naczyń datowanych na kulturę łużycką. Uwzględniając cechy technologiczne oraz formy zauważalne jest podobieństwo do ceramiki grobowej i nie można wykluczyć, że obiekty te drążone były w przeszłości (w różnych okresach), a części naczyń znalazły się w nich wraz z humusem w trakcie zasypywania po zakończeniu funkcjonowania.

Podobnie rysuje się zagadnienie występowania fragmentów naczyń obecnych w wypełniskach trzech paleńsk, z których dwóch owalne powierzchnie wyłożono polnymi kamieniami (obiekt: 2, 7), a z trzeciego (obiekt 22) pozostał płat spalenizny i węgla drzewnych, zlokalizowanych w bliskim sąsiedztwie zniszczonych grobów. Obok fragmentów naczyń obecna była mała ilość drobnych, przepalonych kości ludzkich.

W części północno-zachodniej stanowiska zlokalizowana była pozostałość po owalnym w planie obiekcie gospodarczym (obiekt 140) o wymiarach 0,72 × 0,30 m, z którego wyeksplorowano fragmenty dużego naczynia o chropowacym brzuścu, zdobionego na granicy brzuśca i szyjki dookólną listwą, na której umieszczono dolki. Chronologicznie naczynia tego typu datowane są w okresie halsztackim (HC-D), a najbliższe analogie do tej formy znaleźć można na stanowisku Żółwin 29, gmina Międzyrzecz (Kabaciński *et al.* 1998, 325-344).

ZABYTKI METALOWE

Wśród wyposażenia grobów tylko w jednym (obiekt 8) stwierdzono obecność zabytku brązowego, którym była szpila z główką płasko rozklepaną i zwiniętą w uszko

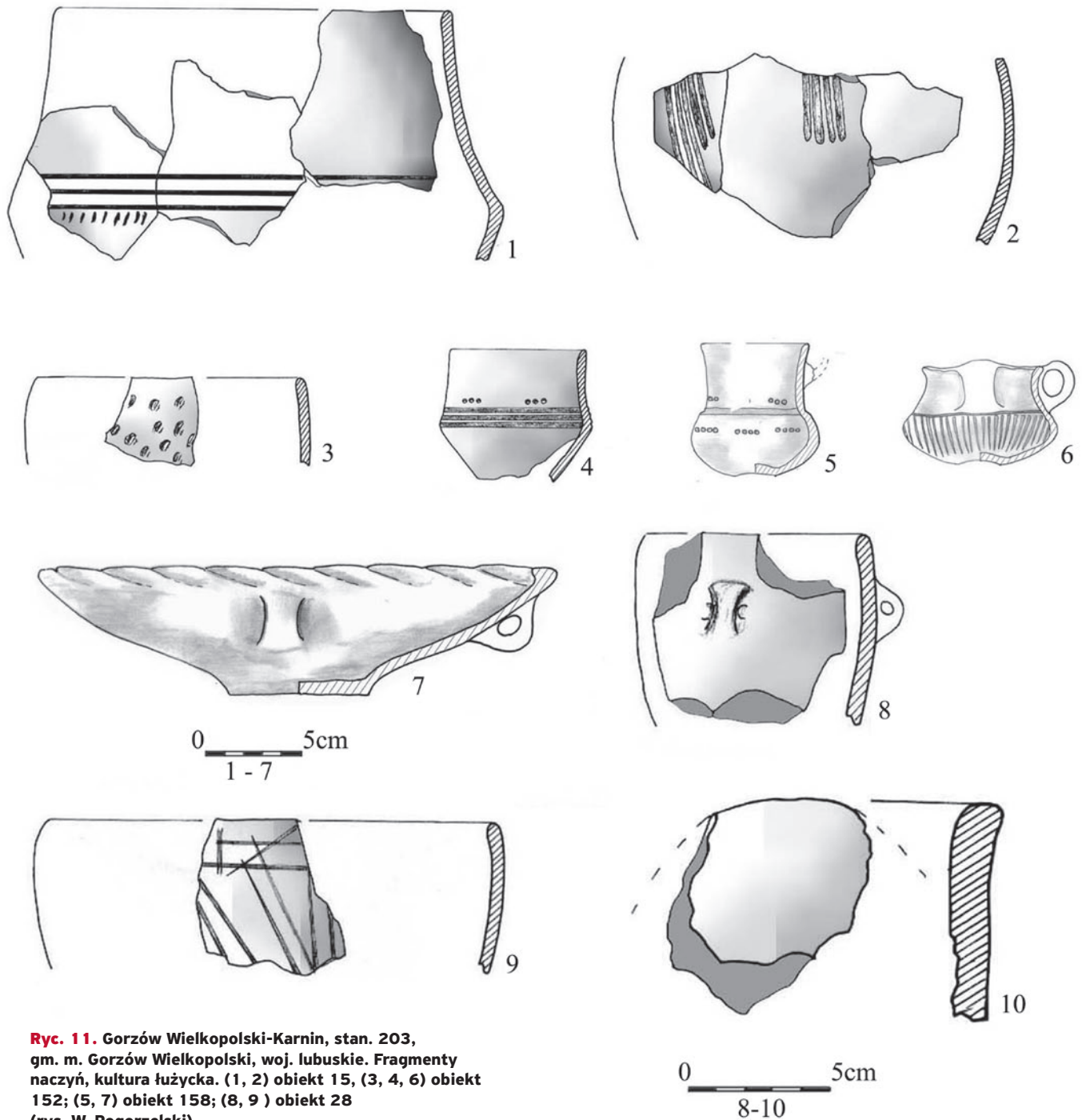

Ryc. 10. Gorzów Wielkopolski-Karnin, stan. 203, gm. m. Gorzów Wielkopolski, woj. lubuskie. Fragment naczyń, kultura łużycka. (1, 2, 3, 5) obiekt 12; (4, 6, 7, 8) obiekt 13; (9) obiekt 14; (10) obiekt 159 (rys. W. Pogorzelski)

Fig. 10. Gorzów Wielkopolski-Karnin, site 203, Gorzów Wielkopolski commune, lubuskie voivodeship. Fragments of vessels, Lusatian culture. (1, 2, 3, 5) feature 12; (4, 6, 7, 8) feature 13; (9) feature 14; (10) feature 159 (fig. W. Pogorzelski)

o długości 6,5 cm, średnicy trzonu 0,21 cm, szerokości rozklepania 0,47 cm, średnicy uszka - 0,56 cm. Szpile tego typu używane były w całej epoce brązu oraz początkach epoki żelaza. Na pograniczu śląsko-wielkopolskim

przez I. Lasak zaszerogowane są one do typu VII (Lasak 2001, 222-223). Znane są z zespołów grobowych datowanych głównie na V okres epoki brązu, w którym występują również poza zespołami (Gediga 1967, 150, 152, zestawienie 61). Odnotowano ich obecność między innymi w grobie nr 4 w Łazach Wielkich (Gediga 1967, ryc. 43h) oraz grobie 39 w Szymocinie (Lasak 2001, ryc. 74:24).

Ryc. 11. Gorzów Wielkopolski-Karnin, stan. 203, gm. m. Gorzów Wielkopolski, woj. lubuskie. Fragmenty naczyń, kultura łużycka. (1, 2) obiekt 15, (3, 4, 6) obiekt 152; (5, 7) obiekt 158; (8, 9) obiekt 28 (rys. W. Pogorzelski)

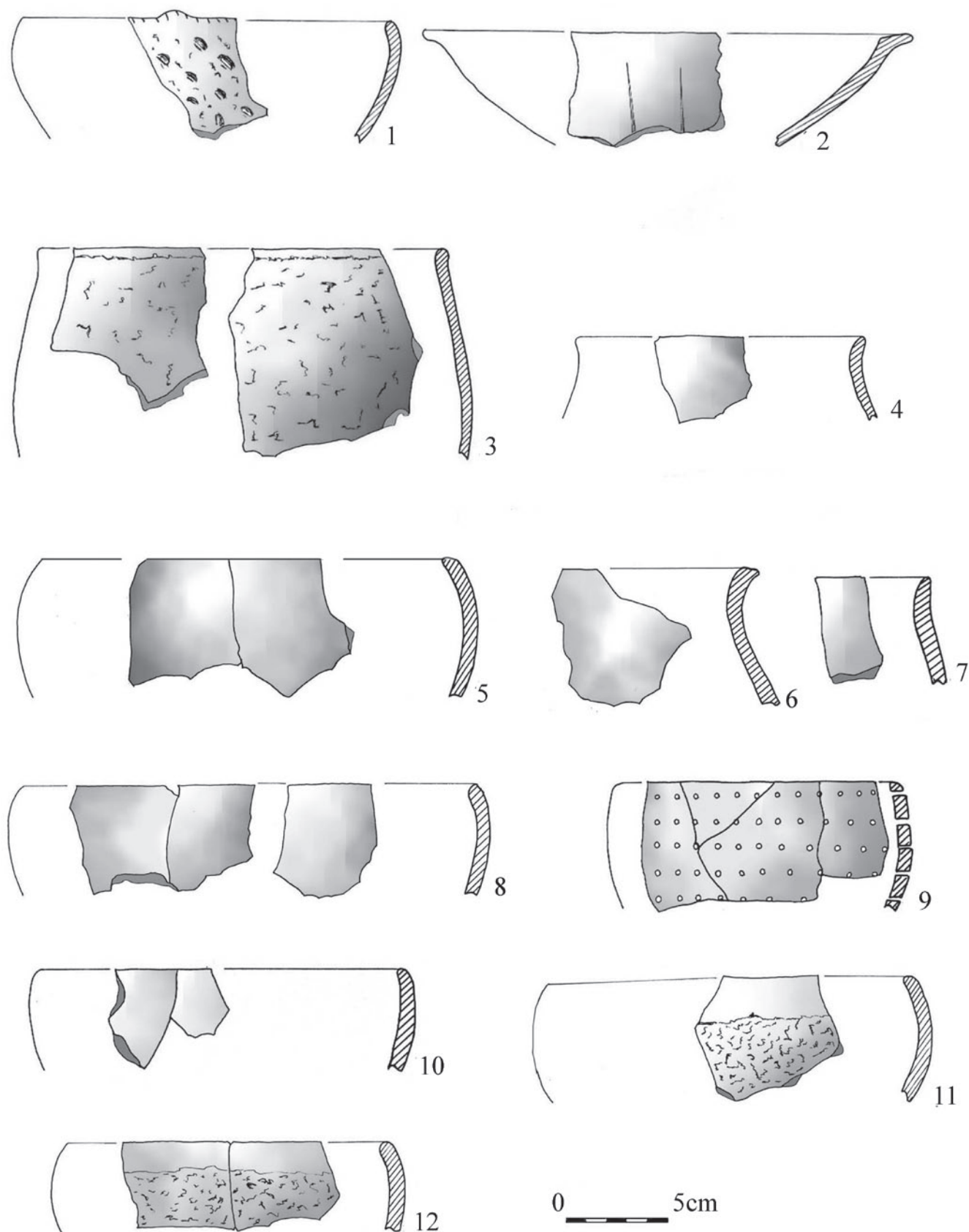
Fig. 11. Gorzów Wielkopolski-Karnin, site 203, Gorzów Wielkopolski commune, lubuskie voivodeship. Fragments of vessels, Lusatian culture. (1, 2) feature 15, (3, 4, 6) feature 152; (5, 7) feature 158; (8, 9) feature 28 (fig. W. Pogorzelski)

■ OKRES RZYMSKI

O przebywaniu na stanowisku grup ludzkich z okresu wpływów rzymskich świadczą pozostałości po 7 obiektach mieszkalnych różniących się parametrami wielkościowymi oraz sposobami ich wznoszenia.

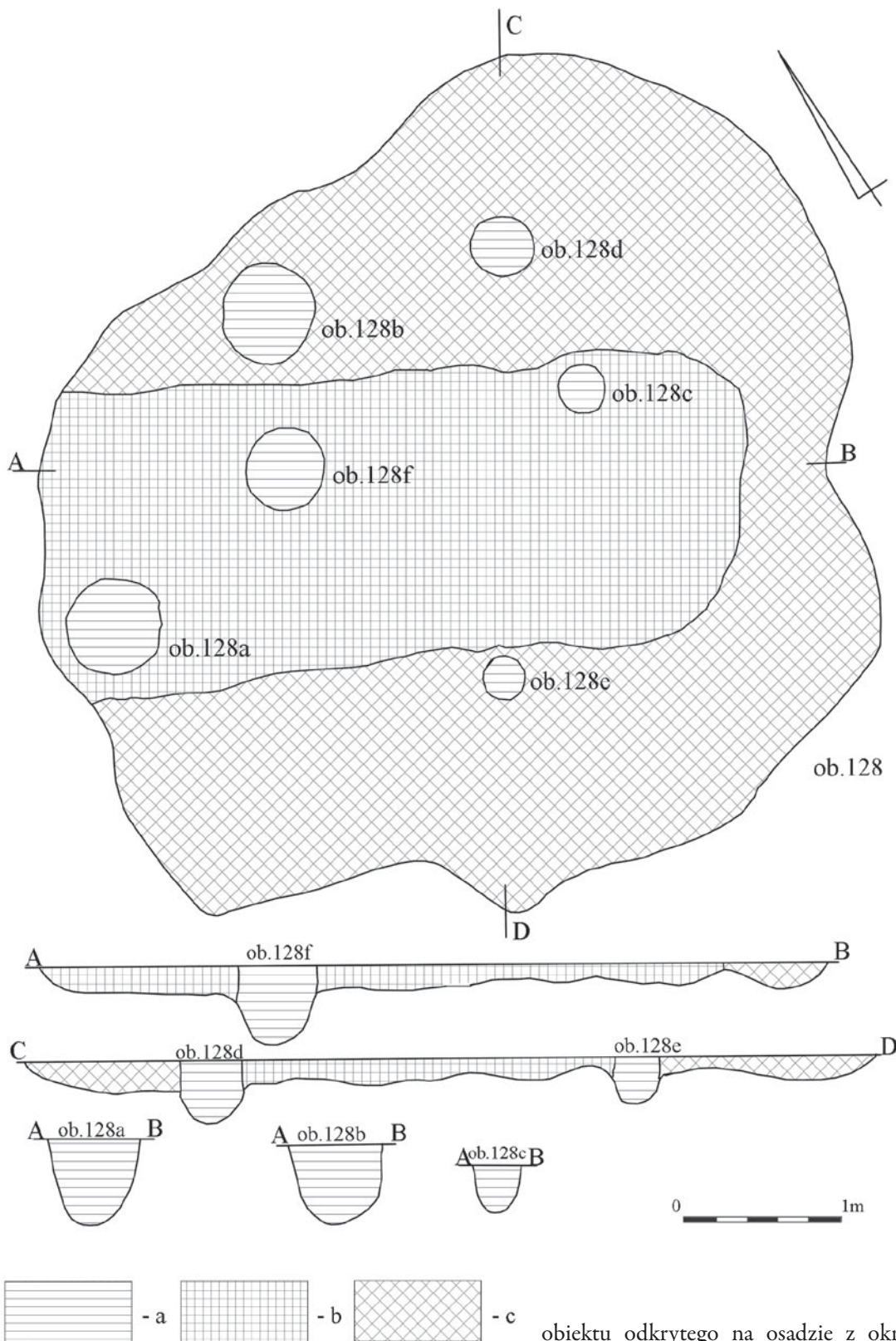
Relikt budynku o konstrukcji słupowej (obiekt 128), miał zarys kształtem nawiązujący do owalu o wymiarach 5,40 × 4,70 m a jego miąższość wynosiła 0,20 m.

Naziemna konstrukcja opierała się na 6 słupach, z których 3 zlokalizowane były w części północno-zachodniej, a pozostałe w części środkowej (Ryc. 13). Kolejny obiekt o kształcie prostokątnym o wymiarach 5,0 × 4,0 m wyznaczały pozostałości po 6 słupach, z których 3 (obiekty: 125-127) usytuowane po osi wschód-zachód wiązały się z dłuższą ścianą północną oraz 3 (obiekty: 122-124) z południową. Wewnątrz budynku w narożniku północno - zachodnim przy dołku postępowym zlokalizowana była owalna jama o wymiarach 1,74 × 0,80 m i zagłębiona w podłoże do 0,36 m. Budynek ten posiada zbliżone rozwiązania konstrukcyjne do

Ryc. 12. Gorzów Wielkopolski-Karnin, stan. 203, gm. m. Gorzów Wielkopolski, woj. lubuskie. Fragmenty naczyń (1 – 3) obiekt 28, kultura łużycka; kultura przeworska (4, 5, 6, 8) obiekt 166; (7) obiekt 96; (9, 10) obiekt 106; (11, 12) obiekt 128 (rys. W. Pogorzelski)

Fig. 12. Gorzów Wielkopolski-Karnin, site 203, Gorzów Wielkopolski commune, lubuskie voivodeship. Fragments of vessels (1 – 3) feature 28, Lusatian culture; Przeworsk culture (4, 5, 6, 8) feature 166; (7) feature 96; (9, 10) feature 106; (11, 12) feature 128 (fig. W. Pogorzelski)

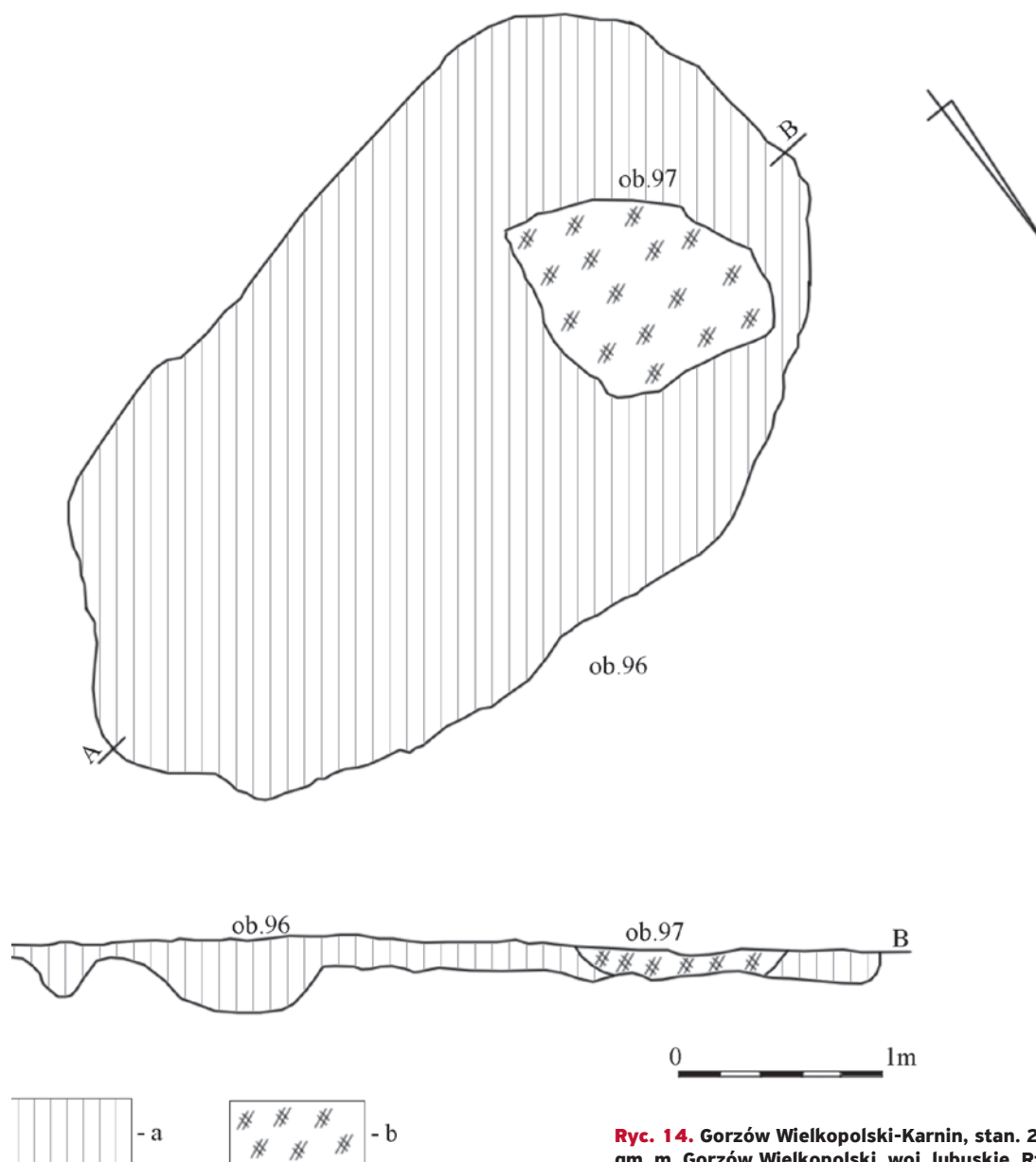

Ryc. 13. Gorzów Wielkopolski-Karnin, stan. 203, gm. m. Gorzów Wielkopolski, woj. lubuskie. Rzut poziomy i przekrój obiektu 128, kultura przeworska. (a) jasnoszara próchnica z domieszką piasku; (b) ciemnoszara próchnica z domieszką piasku; (c) brunatno - szara próchnica z domieszką piasku (rys. W. Pogorzelski)

Fig. 13. Gorzów Wielkopolski-Karnin, site 203, Gorzów Wielkopolski commune, lubuskie voivodeship. Horizontal section and cross-section of feature 128, Przeworsk culture. (a) light grey humus with sand; (b) dark grey humus with sand; (c) brown-grey humus with sand (fig. W. Pogorzelski)

obiekty odkrytego na osadzie z okresu rzymskiego w Żukowicach stan. 49 koło Głogowa. Do jego budowy użyto również 6 słupów, rozmieszczając je w zbliżony sposób (Pogorzelski 1993, 160, tabl. VII:1). Obiekty przy wznoszeniu których używano słupów występują często na ziemiach polskich w okresie rzymskim (Kobyliński 1988, 30-31, 33-35).

Budynkiem przy wznoszeniu którego użyto jednego słupa umiejscowionego we wschodniej części wypełni-ska był owalny obiekt 96 o wymiarach 4,04 × 2,60 m.

W części wschodniej zlokalizowane było koliste zagłębienie o średnicy 0,80 m i głębokości 0,30 m, natomiast w narożniku północno-zachodnim umiejscowione były ślady po ognisku (Ryc. 14).

Pozostałości po czterech kolejnych budynkach kształtem nawiązywały do owalu o zróżnicowanych parametrach wielkościowych. Wymiary obiektu 106 wynosiły 2,80 × 2,40 m, ściany opadały nieckowato do głębokości 0,30 m (Ryc. 15). Długość obiektu 107 wynosiła 2,90 m, szerokość 1,60 m, ściany opadały nieckowato do głębokości 0,26 m, a wypełnisko stanowiła jasno-brunatna próchnica, która w części centralnej przechodziła w odcień ciemnobrunatny. W próchnicy o barwie ciemnobrunatnej obecne były kamienie noszące ślady spękań spowodowanych wysoką temperaturą, pochodzące z owalnego paleniska o wymiarach 0,38 × 0,42

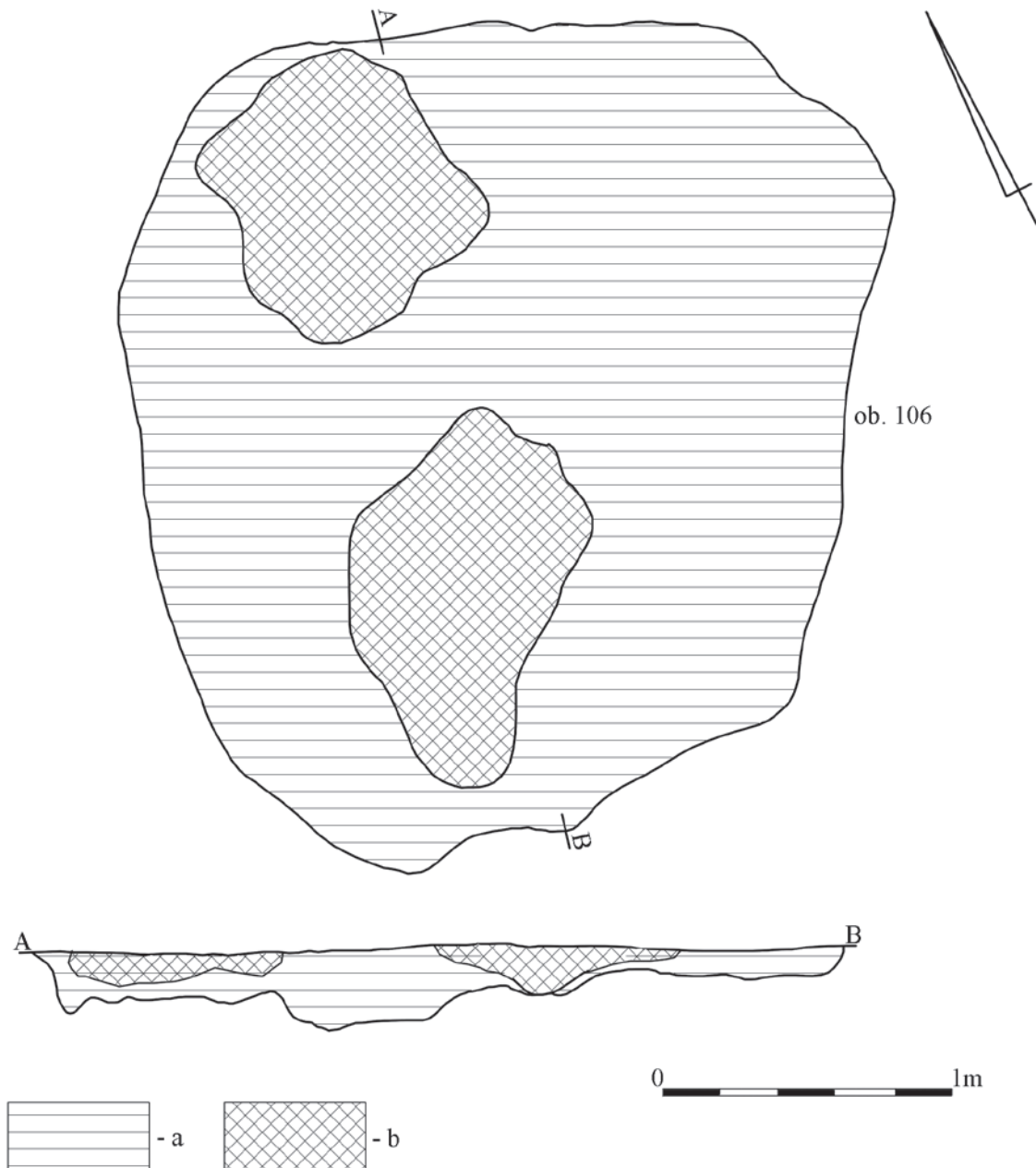
Ryc. 14. Gorzów Wielkopolski-Karnin, stan. 203, gm. m. Gorzów Wielkopolski, woj. lubuskie. Rzut poziomy i przekrój obiektu 96 i 97, kultura przeworska. (a) szara próchnica z domieszką piasku; (b) szara próchnica z płatami spalenizny (rys. W. Pogorzelski)

Fig. 14. Gorzów Wielkopolski-Karnin, site 203, Gorzów Wielkopolski commune, lubuskie voivodeship. Horizontal section and cross-section of feature 96 and 97, Przeworsk culture. (a) grey humus with sand; (b) grey humus with patches of burnt material (fig. W. Pogorzelski)

m zlokalizowanego w części południowo – wschodniej budynku (Ryc. 16). W centralnej części obiektu 118, o wymiarach 6,40 × 5,10 m i zagłębionego w podłoże do 0,36 m, zlokalizowane było koliste zagłębienie o średnicy 0,80 m osiągające dno na głębokości 0,40 m, natomiast długość obiektu 166 wynosiła 6,60 m, szerokość 4,20 m, a ściany opadły nieckowato do głębokości 0,20 m.

Budynkom mieszkalnym towarzyszyło 6 owalnych jam (obiekty: 41, 107, 109, 120, 121, 129).

Śród zabytków wyeksplorowanych z obiektów datowanych na okres rzymski wyselekcjonowano

178 fragmentów naczyń, które wykorzystano do przeprowadzenia analizy (Ryc. 17). Uwzględniając fakturę powierzchni zewnętrznej i wewnętrznej dominowały egzemplarze szorstkie i lekko szorstkie.

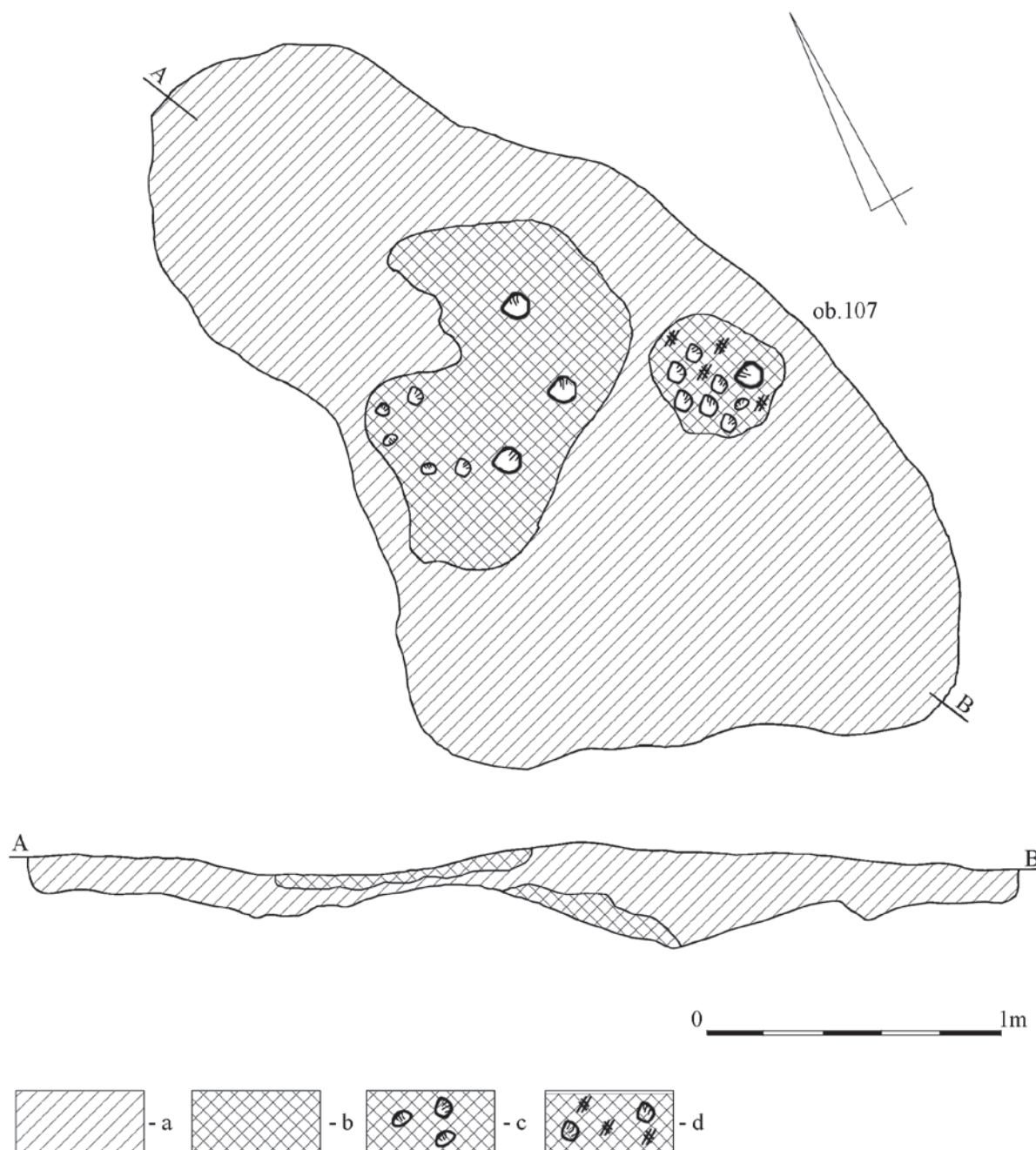
W przypadku barwy powierzchni zewnętrznej najliczniejsze były kolory w odcieniach brązowo - szarych, brązowych i beżowo - szarych, a wewnętrznej beżowo - szarych oraz szaro - brązowych. Wśród 111 przełamów dwubarwnych, 47 jednobarwnych i 20 trójbarwnych dominował kolor szary, brązowy i beżowy.

We wszystkich analizowanych częściach obecny był tłuczeń skalny pełniący funkcję domieszki schudzającej, a w 19 obok niego piasek. Uwzględniając maksymalną średnicę ziaren tłuczni wahała się ona od 0,9 mm do 8,6 mm.

Ryc. 15. Gorzów Wielkopolski-Karnin, stan. 203, gm. m. Gorzów Wielkopolski, woj. lubuskie. Rzut poziomy i przekrój obiektu 106, kultura przeworska. (a) jasnoszara próchnica z domieszką piasku; (b) ciemnobrunatna próchnica (rys. W. Pogorzelski)

Fig. 15. Gorzów Wielkopolski-Karnin, site 203, Gorzów Wielkopolski commune, lubuskie voivodeship. Horizontal section and cross-section of feature 106, Przeworsk culture. (a) light-grey humus with sand; (b) dark-brown humus (fig. W. Pogorzelski)

Wśród fragmentów poddanych analizie było 19 wylewów o grubościach od 5,6 mm do 17,4 mm i 168 brzuśców o grubościach od 4,9 mm do 16,9 mm. Wszystkie części naczyń wyeksplorowane w trakcie badań były lepiące ręcznie i ograniczały się do małej ilości form. Wśród nich były ułamki garnków jajowatych z pogrubioną krawędzią wylewu, naczyń o esowatym profilu (Ryc. 12:4, 7), z brzuścem nawiązującym do wycinka

Ryc. 16. Gorzów Wielkopolski-Karnin, stan. 203, gm. m. Gorzów Wielkopolski, woj. lubuskie. Rzut poziomy i przekrój obiektu 107, kultura przeworska. (a) jasnobrunatna próchnica z domieszką piasku; (b) ciemnobrunatna próchnica z domieszką piasku; (c) ciemnobrunatna próchnica z kamieniami; (d) ciemnobrunatna próchnica z płatami spalenizny i kamieniami (rys. W. Pogorzelski)

Fig. 16. Gorzów Wielkopolski-Karnin, site 203, Gorzów Wielkopolski commune, lubuskie voivodeship. Horizontal section and cross-section of feature 107, Przeworsk culture. (a) light-brown humus with sand; (b) dark-brown humus with sand; (c) dark-brown humus with stones; (d) dark-brown humus with patches of burnt material and stones (fig. W. Pogorzelski)

kuli z brzegiem zagiętym do środka, mis (Ryc. 12:5, 11, 12), naczyń sitowatych (Ryc. 12:9). Garnki o profilu esowatym występują licznie w fazie B2 okresu rzymskiego (Godłowski 1981, 65), z brzuściami zbliżonymi do wycinka kuli oraz brzegiem lekko wyodrębnionym zagiętym do wnętrza występują od fazy C1, najliczniejsze są w fazie C2, ale spotyka się je również w okresie późniejszym (Domański 1982, 104), natomiast misy o brzegu prostym lub lekko zagiętym do środka występują w fazie C2 (Domański 1982, 104).

Fragmety naczyń oraz zarysy obiektów znajdują swoje analogie na osadach badanych w okolicach Głogowa, takich jak: Żukowice stan. 34 funkcjonującej w późnym okresie wpływów rzymskich określonym jako faza D (Hendel 1993, 46); Żukowice stan. 35 - datowanej na schyłek okresu wpływów rzymskich (Pogorzelski, Lissak 1993, 57), Żukowice stan. 48, której chronologię określono na wczesne fazy okresu późnorzymskiego (Świdarska 1993, 128-130). Z bliższych obszarów zbliżone materiały pozyskano w trakcie badań

na stanowisku zlokalizowanym w miejscowości Nowa Wieś, gmina Bledzew (Dzieduszycki *et al.* 1998, 138-161).

Interesującym zabytkiem znalezionym w trakcie przygotowywania do badań zachodniej części stanowiska jest gemma z reliefem wkłęsłym. Relief przedstawia wagę, na szalkach której położone są dwa kamienie. Na jednym siedzi osoba z rozpostartymi rękami i trzymającymi nieokreślone przedmioty w dłoniach. Na przeciwległej szalce unoszący się lub siadający ptak (orzeł?), a nad nim obłok chmury. Skośnie uformowane krawędzie sugerują, że była ona umieszczona w sygnecie. Wykonano ją ze szkła lub kamienia szlachetnego, któremu nadano kształt regularnego owalu o wymiarach 1,7 × 1,3 cm i 0,4 cm grubości (Ryc. 18).

Gemma nie jest odosobnionym znaleziskiem świadczącym o kontaktach handlowych z imperium rzymskim. Odbywały się one za pośrednictwem szlaku bursztynowego i jego odgałęzień, dzięki którym importy z Cesarstwa Rzymskiego docierały na teren mikroregionu gorzowskiego. W jego obrębie osadnictwo z okresu rzymskiego koncentrowało się głównie na terasach nadzalewowych lub wydmach umiejscowionych w dolinach. Pozostałości po kilku osadach znaleziono między innymi w Karninie (Wędzki 1990, 19), a z Goszczanowa znana jest brązowa statuetka atlety, natomiast Gorzowa i Deszczna monety rzymskie (Szcurek *et al.* 2009, 45-48).

■ OKRES PRADZIEJOWY

W obrębie badanego obszaru odsłonięto pozostałości po 25 obiektach, z których nie pozyskano zabytków umożliwiających przypisanie ich do określonej fazy zasiedlenia stanowiska. Na podstawie zarysów oraz podobieństw wypełnisk zaszeregowano je ogólnie do okresu pradziejowego. Wśród nich odsłonięto pozostałości po 14 paleniskach o zróżnicowanym stopniu zniszczenia. 7 z nich (obiekty: 1, 4, 46, 98, 99, 133, 134) wyłożonych było płaszczem kamiennym, po 7 (obiekty: 21, 39, 45, 85, 86, 93, 135) pozostały płyty spalenizny i węgla. W przypadku obiektu 1 kamienie ułożono na planie koła o średnicy 1,26 m. W części centralnej wypełniska o miąższości do 0,20 m wystąpiła spalenizna i przepalony kamień, a na obrzeżach próchnica z domieszką piasku i węgla. Zarys pozostałości po palenisku oznaczonym jako obiekt 4 kształtem nawiązywał do owalu o wymiarach 1,60 × 1,20 m. W części wschodniej nieckowatego wypełniska o grubości do 0,20 m zlokalizowana była spalenizna, wśród której obecne były pojedyncze kamienie, a we fragmencie północno – zachodnim ciemnoszara próchnica z domieszką węgla. Część kamieni uległa przesunięciom w trakcie prac związanych

z uprawą roli. W 5 przypadkach charakteryzowały się one bardzo dużym stopniem zniszczenia. Z pierwotnie ułożonych płaszczy kamiennych pozostały pojedyncze egzemplarze umiejscowione w spaleniznie przemieszanej z węglami i ciemnoszarą próchnicą.

Z pośród 7 pozostałości po paleniskach bez obecności płaszczka kamiennego w jednym przypadku kształtem nawiązywały one do koła o średnicy 0,50 m, ze spalenizną umiejscowioną w nieckowatym zagłębieniu o miąższości 0,12 m (obiekt 85), a w pozostałych do owalu o parametrach wielkościowych od 0,52 m × 0,35 m do 2,80 m × 0,72 m.

W grupie pozostałych obiektów wyróżniał się relikwiarz prawdopodobnie rowu (obiekt 23) o długości 16,0 m, szerokości 1,0 – 2,0 m i głębokości do 0,16 m. Resztę stanowiły jamy w jednym przypadku o zarysie kolistym (obiekt 89) o średnicy 0,64 m, a w dziewięciu (obiekty: 16, 24, 81, 113, 116, 117, 119, 130, 139) owalnym o długościach od 0,52 m do 2,70 m i szerokościach od 0,50 m do 1,20 m. Z omawianym okresem wiążą się również 2 dołki posłupowe.

■ ŚREDNIOWIECZE

Jedynie z obiektu 112 pozyskano fragmenty naczyń o chronologii wczesnośredniowiecznej. Poza badanym obszarem zlokalizowane są najprawdopodobniej inne elementy osady, a mała liczba pozyskanych fragmentów naczyń ogranicza datowanie bardzo ogólnie na okres wczesnego średniowiecza, okresu plemiennego.

O istnieniu osadnictwa fazy młodszej wczesnego średniowiecza na obszarze stanowiska i najbliższej okolicy obszaru inwestycji świadczą pojedyncze fragmenty naczyń znalezione w trakcie przygotowywania południowej części stanowiska do badań. Nieliczne, małe części naczyń pozwalają datować je na X – XIII w.

We wschodniej części stanowiska znaleziono 20 fragmentów naczyń (3 wylewów, 16 brzuśców, 1 dno) wykonanych techniką toczenia na kole szybko-obrotowym i wypalonych w atmosferze redukcyjnej. Charakteryzowały się one powierzchnią zewnętrzną i wewnętrzną wygładzoną lub lekko szorstką, barwami powierzchni i przełamów w odcieniach szarych. Jako domieszki schudzającej dodawano małą ilość tłuczni skalnego o średnicy ziaren do 1,1 mm. Naczynia o takich cechach wykonywano od XIV do XVI wieku, a w analizowanym zbiorze brak było zabytków umożliwiających zawężenie ram chronologicznych.

Zabytki z obiektu 112 łączą się z osadą wchodzącą w skład lokalnego skupiska osadniczego funkcjonującego do połowy X w. po obu brzegach Warty, natomiast datowane po X w. z okresem tworzenia państwa

Lp.	Faktura pow.	Zewnętrzna		Wewnętrzna		Barwa pow.	Zewnętrzna		Wewnętrzna		Barwa przełamów												
		Ilość	%	Ilość	%		Ilość	%	Ilość	%	jednobarwnych			dwubarwnych				trójbarwnych					
											Barwa	Ilość	%	Barwa zew.	Barwa wew.	Ilość	%	Barwa zew.	Barwa śr.	Barwa wew.	Ilość	%	
1	SZ	71	39,9	58	32,6	BRS	48	27,0	10	5,6	SZA	44	93,6	B	SZA	65	58,6	B	SZA	B	13	65,0	
2	LSZ	63	35,4	73	41,0	B	34		7	3,9	B	3	6,4	BE	SZA	34	30,6	BE	SZA	BE	5	25,0	
3	W	32	18,0	38	21,3	BESZ	32	18,0	136	76,4				BRS	SZA	4	3,6	B	SZA	BE	2	10,0	
4	SW	7	3,9	9	5,1	SZA	31	17,4						SZA	B	3	2,7						
5	CH	3	1,7			SZBE	10	5,6						BESZ	SZA	2	1,8						
6	OBM	1	0,6			BB	8	4,5						C	SZA	2	1,8						
7	OB.	1	0,6			CZ	6	3,4						BE	B	1	0,9						
8						BE	5	2,8	3	1,7													
9						BBE	3	1,7	3	1,7													
10						BP	1	0,5															
11						SZB			19	10,7													
Razem		178	100,0	178	100,0		178	100,0	178	100,0		47	100,0				111	100,0				20	100,0

Ryc. 17. Gorzów Wielkopolski-Karnin, stan. 203, gm. m. Gorzów Wielkopolski, woj. lubuskie. Zestawienie technologiczne fragmentów naczyń kultury przeworskiej.

Objaśnienie skrótów: SZ – szorstka, LSZ – lekko szorstka, W – wygładzona, SW – starannie wygładzona, CH – chropowata, OBM – obrzucana, OB – obrzucana, BRS – brunatno-szara, B – brunatna, BESZ – beżowo-szara, SZA – szara, SZBE – szaro-beżowa, BB – beżowo-brunatna, CZ – czarna, BE – beżowa, BBE – brunatno-beżowa, BP – brunatno-popielata, SZB – szarobrunatna (opr. W. Pogorzelski)

Fig. 17. Gorzów Wielkopolski-Karnin, site 203, Gorzów Wielkopolski commune, lubuskie voivodeship. Technological set of fragments of vessels of the Przeworsk culture.

Abbreviations: SZ – rough, LSZ – slightly rough, W – rubbed down, SW – carefully rubbed down, CH – roughened, OBM – smeared, OB – pelted, BRS – brown-grey, B – brown, BESZ – beige-grey, SZA – grey, SZBE – grey-beige, BB – beige-brown, CZ – black, BE – beige, BBE – brown-beige, BP – brown-ashen, SZB – light-grey (drawn up by W. Pogorzelski)

pierwszych Piastów i jego ekspansją w kierunku ujścia Odry, wynikiem której było między innymi zniszczenie grodu santockiego, podbicie ludności zamieszkującej osady skupiska gorzowskiego i włączenie pod panowanie piastowskie (Wędzki 1990, 20-21).

■ OKRES NOWOŻYTNY I CZASY WSPÓŁCZESNE

W trakcie badań odsłonięto pozostałości po 86 obiektach datowanych na okres nowożytny i czasy współczesne. Koncentrowały się one w części południowo-wschodniej oraz północno-zachodniej badanego obszaru.

W skupisku południowo-wschodnim odsłonięto fundamenty budynku mieszkalnego (obiekt 115), które wykonane zostały z polnych kamieni umieszczonych w prostokątnym wykopie wąskoprzestrzennym o wymiarach 13,90 × 9,20 m. Do fundamentów od strony wschodniej dobudowano pomieszczenie o długości 3,60 m. Wzniesiono je na fundamencie o wysokości 0,30 – 0,40 m wykonanym z kamieni, a ścianę umieszczoną na nim z cegieł o wymiarach: długość 25,5 cm, szerokość 12,5 cm, wysokość 6,0 cm, wykonanych maszynowo i wiązanych zaprawą z piasku i wapna. Budynek posiadał wejście w narożniku południowo-wschodnim, a obserwacje poczynione w trakcie badań chronologicznie pozwalają wiązać go ze schyłkiem XIX lub początkiem XX wieku.

Przy krawędzi wschodniej wykopu przez jego całą długość odsłonięty został fragment polnej drogi (obiekt 114) o szerokości 4,50 – 5,00 m usytuowanej w odległości 3,50 m od narożnika obiektu mieszkalnego opisanego

powyżej. Analiza profilów pozwala wnioskować, że funkcjonowała ona w okresie poprzedzającym budowę w 1896 r. linii kolejowej. Po powstaniu nasypu pod tory, by umożliwić przejazd poziom drogi został podniesiony.

W grupie pozostałości po obiektach o zróżnicowanych parametrach metrycznych dwadzieścia jeden (obiekty: 20, 24, 26, 28, 30, 31, 32, 34 - 36, 38, 42 - 44, 49, 50, 131, 132, 144, 164, 165) miały kształt owalny i wymiary od poniżej 1,0 m do 3,64 m, cztery (obiekt 25, 74, 89, 51) kształt koła o średnicy 0,50 m – 0,74, a dwa (obiekt 29, 137) było pozostałościami po słupach.

W części południowo-wschodniej badanego obszaru odsłonięto dwa obiekty charakteryzujące się dużymi rozmiarami. Obiekt 48 o kształcie owalnym o wymiarach 8,00 × 5,00 m zagłębiony był w podłoże do 0,12 m, a szerokość drugiego (obiekt 23) nie przekraczała 1,00 m, głębokość 0,16 m, a długość wynosiła 16,00 m. W północno-zachodniej części stanowiska przez całą długość wykopu wykonano w przeszłości rów o szerokości do 2,00 m i długości 88,0 m (obiekt 57). Był on zagłębiony w podłoże do 0,43 m, usytuowany w przybliżeniu po osi wschód-zachód, a obecność w profilach ograniczających obszar badań informuje, że jego kontynuacja ma miejsce w kierunku północno-wschodnim oraz południowo-zachodnim. W jego wypełnisku znaleziono fragmenty naczyń z okresu nowożytnego i współczesnego.

W grupie obiektów o kształcie owalnym trzynaście (obiekty: 52, 71, 83, 87, 88, 101, 103, 105, 111, 142, 143, 149, 150) było niewielkimi jamami, których najdłuższa oś nie przekraczała 0,90 m a głębokość 0,40 m. W przypadku

Ryc. 18. Gorzów Wielkopolski-Karnin, stan. 203, gm. m. Gorzów Wielkopolski, woj. lubuskie. Gemma, okres rzymski (fot. M. Wójcik)

Fig. 18. Gorzów Wielkopolski-Karnin, site 203, Gorzów Wielkopolski commune, lubuskie voivodeship. Intaglio, Roman period (photo by M. Wójcik)

trzech jam (obiekty: 66, 79, 91) o kształcie wydłużonego owalu długość najdłuższej osi nie przekraczała 2,00 m, w czterech przypadkach (obiekty: 63, 70, 76, 84) nie przekraczała 4,00 m, natomiast w trzech (obiekty: 47, 73, 82) była większa od 4,00 m. Wszystkie obiekty drążono w podłożu nie głębiej niż 0,90 m. Kształt prostokątny posiadały 4 obiekty, które charakteryzowały się zróżnicowanymi wartościami metrycznymi. Jest wśród nich mała jama o wymiarach 0,50 m × 0,30 m (obiekt 110), jamy średniej wielkości (obiekt 75 – 2,90 m × 1,40 m), dużej (obiekt 80 – 3,70 m × 1,00 m) oraz bardzo dużej (obiekt 78 – 9,50 × 2,50 m) o głębokościach do 0,70 m. Wśród obiektów trzy kształtem nawiązywały do koła o średnicy od 0,40 m do 0,64 m, a ich głębokość nie przekraczała 0,50 m.

W trakcie badań prowadzonych w północno-zachodniej części stanowiska po wyeksplorowaniu dwóch obiektów stwierdzono, że są pochówkami zwierząt domowych. W obiekcie 61 znajdowały się kości świni, natomiast w obiekcie 62 - konia. Oprócz kości nie znaleziono żadnego materiału ruchomego umożliwiającego datowanie. Wyraźnie odcinające się w piasku wypełniska, będące próchnicami w odcieniach

szarych, nawiązujących do współczesnego humusu zdjętego z obszaru prowadzenia prac badawczych oraz bardzo dobrze zachowane kości pozwalają na łączenie ich z okresem nowożytnym, czy nawet współczesnym.

Najliczniejsza grupa obiektów wiąże się z pozostałościami po słupach. W skupiskach zlokalizowane są głównie na arze 79 (hektar I) i umiejscowione w przybliżeniu po osi północ-południe (obiekty: 58, 59, 60) lub wschód-zachód (obiekty: 67, 68, 69). Ślady po 4 słupach (obiekty: 53, 54, 55, 56) wyznaczały prostokątny zarys o wymiarach 3,35 × 4,0 m pełniący prawdopodobnie funkcję małej zagrody. Ponadto 13 dołków posłupowych wystąpiło pojedynczo w różnych częściach badanego obszaru.

3 obiekty na podstawie ceramiki (obiekty: 51, 43, 44) wydatowane zostały na XIX-XX w. W spągowej części obiektu 20 wydrążonym w podłożu do 0,80 m znaleziono fragment butelki oraz części naczyń z XVIII-XIX wieku. Obok nich obecne były części urn oraz innych naczyń chronologicznie wiążących się z cmentarzyskiem kultury łużyckiej.

■ PODSUMOWANIE

W wyniku przeprowadzonych prac zbadano jedynie część stanowiska Gorzów Wielkopolski – Karnin 203. Podczas badań pojedyncze zabytki krzemienne i fragmenty naczyń znajdowano także poza pasem, który ma zająć droga ekspresowa. Wydaje się jednak, że północna granica stanowiska znajduje się w bliskim sąsiedztwie obszaru zbadanego. Odmiennie rysuje się sytuacja w przypadku południowo-wschodniej części stanowiska, w której odkryto cmentarzysko kultury łużyckiej. Lokalizacja grobów tuż przy linii rozgraniczającej inwestycję pozwala wnioskować, że część cmentarzyska umiejscowiona jest na terenie bezpośrednio przylegającym do obszaru przebadanego wykopaliskowo. Ze względu na duży stopień postępującej degradacji ewentualne przyszłe badania powinny zostać przeprowadzone właśnie w tym kierunku.

Po zakończonych pracach stwierdzono, że na badanym terenie najstarsze ślady działalności człowieka pochodzą z czasów epoki kamienia i pozostawiła je ludność mezolityczna z okresu atlantyckiego. Odkryte zabytki sugerują, że okresy aktywności osadniczej były krótkie, a skład narzędziowy zespołu wskazuje, że na stanowisku odbywały się czynności związane z eksploatacją środowiska między innymi wodnego.

Po krótkotrwałym pobycie przedstawicieli kultury amfor kulistych lub ludów „episnurowych”, nastąpiła przerwa w wykorzystywaniu tego terenu przez ludzi. W młodszym okresie epoki brązu pojawia się

cmentarzysko kultury łużyckiej, które funkcjonuje do wczesnej epoki żelaza.

Kolejna faza osadnicza datowana jest na okres rzymski i wiąże się z nią pozostałości po budynkach o konstrukcji słupowej i zrębowej. Ponownie ludzie pojawili się na badanym terenie w średniowieczu. Z jego

wczesnymi fazami związane są nikłe ślady osadnicze natomiast z późniejszymi jedynie fragmenty naczyń.

Najmłodsze zabytki wiążą się z okresem nowożytnym i współczesnym, w którym obszar stanowiska stanowią bezpośrednie zaplecze funkcjonującej wsi.

Bibliografia

- Bagniewski Z. 1979. *Spoleczności myśliwsko-rybackie w okresie od IX do III tysiąclecia p.n.e. na terenie Polski południowo-zachodniej. Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, s. A nr 201.* Wrocław.
- Balcer B. 1983. *Wytwórczość narzędzi krzemianych w neolicie ziem Polski.* Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź.
- Domański G. 1982. *Cmentarzysko w Luboszytach (II-IV w.).* Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź.
- Durczewski D. 1986. Cmentarzysko ludności kultury łużyckiej IV-V okresu brązu w Kaliszanach, woj. piłskie. *Fontes Archaeologici Posnanienses* 25, 41-98.
- Dzieduszycki W., Makiewicz T., Sobucki A. 1998. Nowa Wieś, st. 1 i 12, gm. Bledzew. W: R. Mazurowski (red.), (= *Archeologiczne badania ratownicze wzdłuż gazociągu tranzytowego 1*). *Ziemia Lubuska*, Poznań, 117-182.
- Galiński T. 1997. *Mezolit Europy.* Szczecin.
- Gediga B. 1967. *Plemiona kultury łużyckiej w epoce brązu na Śląsku środkowym.* Wrocław.
- Gedl M. 1980. *Archeologia pierwotna i wczesnośredniowieczna 3. Epoka brązu i wczesna epoka żelaza w Europie.* Kraków.
- Godłowski K. 1981. *Kultura przeworska.* W: J. Wielowiejski (red.), *Późny okres lateński i okres rzymski (=Prahistoria ziem polskich 5).* Wrocław, 57-134.
- Grabska M. 1985. Cmentarzysko ludności kultury łużyckiej z IV-V okresu epoki brązu w Wieleniu, woj. Piła. *Fontes Archaeologici Posnanienses* 35, 8-37.
- Hendel Z. 1993. Z badań wykopaliskowych na wielokulturowym stanowisku nr 34 w Żukowicach, woj. legnickie, przeprowadzonych w latach 1990-91. *Dolnośląskie Wiadomości Prahistoryczne* 2, 7-47.
- Jacobi R. M. 1976. *Britain Inside and Outside Mesolithic Europe. Proceedings of Prehistoric Society* 42, 67-88.
- Kabaciński J., Krause E., Szamalek K., Winiarska-Kabacińska M. 1998. Żółwin, st. 29, gm. Międzyrzecz. W: R. Mazurowski (red.), (= *Archeologiczne badania ratownicze wzdłuż trasy gazociągu tranzytowego 1*), *Ziemia Lubuska*. Poznań, 315-359.
- Kaszewski Z. 1975. *Kultura łużycka w Polsce Środkowej. Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Archeologiczna* 22, 123-166.
- Kendelewicz T. 2000a. Wyniki badań stanowisk mezolitycznych Mostno 15 i Mostno 16, pow. Mysłibórz. *Śląskie Sprawozdania Archeologiczne* 42, 75-89.
- Kendelewicz T. 2000b. Badania w 1999 roku w Buszowie, stan. 1, pow. Gorzów. *Śląskie Sprawozdania Archeologiczne* 42, 91-108.
- Kobyliński Z. 1988. *Struktury osadnicze na ziemiach polskich u schyłku starożytności i w początkach wczesnego średniowiecza.* Wrocław.
- Kondracki J. 1978. *Geografia fizyczna Polski.* Warszawa.
- Krzyszkowski A. 1998. Święty Wojciech, st. 10, gm. Międzyrzecz. W: R. Mazurowski (red.), (= *Archeologiczne badania ratownicze wzdłuż trasy gazociągu tranzytowego 1*), *Ziemia Lubuska*. Poznań, 199-241.
- Lasak I. 2001. *Epoka brązu na pograniczu śląsko-wielkopolskim. Część II. Zagadnienia kulturowo-osadnicze.* Wrocław.
- Łopata J. 1963. Cmentarzysko kultury łużyckiej w Drawsku, pow. Czarnków. *Fontes Archaeologici Posnanienses* 13, 50-66.
- Machnik J. 1978. Wczesny okres epoki brązu. W: A. Gardawski, J. Kowalczyk (red.), *Wczesna epoka brązu (=Prahistoria ziem polskich 3).* Wrocław, 9-136.
- Marcinkian A. 1972. Cmentarzysko ludności kultury łużyckiej z III-V okresu epoki brązu w Przyborowie, powiat Nowa Sól. *Zielonogórskie Zeszyty Muzealne* 3, 173-423.
- Marcinkian A. 1981. Groby ludności grupy urzędzkiej kultury łużyckiej z Cybinki-Bieganowa, gm. Cybinka, woj. zielonogórskie. *Wiadomości Archeologiczne* 46, 23-32.
- Miśkiewicz J. 1962. Cmentarzysko kultury łużyckiej w miejscowości Trzbień, pow. Żary. *Materiały Starożytne* 8, 355-384.
- Miśkiewicz J. 1968. *Kultura łużycka w międzyrzeczu Pilicy i środkowej Wisły. Materiały Starożytne* 11, 129-208.
- Płonka T. 1997. Pracownie krzemieniarskie w Radogoszczy, stan. 15, woj. gorzowskie. Badania w 1995 roku. *Śląskie Sprawozdania Archeologiczne* 39, 47-64.
- Pogorzelski W. 1993. Wyniki ratowniczych badań archeologicznych na stanowisku wielokulturowym Żukowice nr 49, gm. Żukowice. *Dolnośląskie Wiadomości Prahistoryczne* 2, 147-173.

- Pogorzelski W., Lissak Z. 1993. Wyniki ratowniczych badań archeologicznych na wielokulturowym stanowisku Żukowice nr 35, gm. Żukowice. *Dolnośląskie Wiadomości Prahistoryczne* 2, 49-79.
- Szczurek T., Łybek J., Bejcar G. 2009. *Znaleziska monet z Deszczna. Historyczne i geograficzne aspekty numizmatyki partykularnej*. Gorzów Wielkopolski.
- Śmigielski W. 1960. Cmentarzysko kultury łużyckiej w Terespotockiem, pow. Nowy Tomyśl. *Fontes Archaeologici Posnanienses* 11, 1-41.
- Świdowska M. 1993. Badania ratownicze na osadzie wielokulturowej w Żukowicach, stan. nr 48. *Dolnośląskie Wiadomości Prahistoryczne* 2, 123-146.
- Wędzki A. 1990. Gorzów od czasów najdawniejszych do schyłku średniowiecza. W: Z. Boras (red.). *Dzieje Gorzowa 1*, Gorzów Wielkopolski, 13-77.
- Wiślański T. 1966. *Kultura amfor kulistych w Polsce północno-zachodniej*. Wrocław.

Summary

Wacław Pogorzelski

Results of archaeological excavations in 2008 at the multi-cultural site 203 in Gorzów Wielkopolski-Karnin, Gorzów Wielkopolski commune, lubuskie voivodeship

Site discovered during surface investigations in 1986 and verified in 2006 during surface-survey investigations. An area of ca 1 ha revealed 1 flint dated to the Stone Age, 19 vessel fragments dated to the Lusatian culture, 24 fragments dated to the Przeworsk culture, 1 dated to the Late Middle Ages and 26 dated to the early modern period.

During the investigations on the area of 120 ares, relics of 180 features were revealed, documented and explored. The gathered relics provided the grounds to determine that the site had seen human groups related chronologically to: 1 – Mesolithic, 2 – Neolithic, 3 – Lusatian culture, 4 – Roman-influence period, 5 – Middle Ages, including 5a – older phase of the Middle Ages, 5b – younger phase of the Middle Ages, 5c – late phase of the Middle Ages, 6 – early modern period.

Related to the Mesolithic are the relics of a camp, which provided shelter for short periods for specialised hunting groups. The composition of the body of 821 flint relics indicates that it was also a site of activities related to the exploitation of the water environment and flint processing.

Related to the Neolithic period is a single feature, from which 242 flint relics were explored. A flint axe related to the Globular Amphora culture.

The investigations embraced the north-western fragment of a Lusatian culture cemetery threatened with destruction upon the construction of the road. Unfortunately, it was located on an area which had recently been heavily destroyed due to agricultural activities as well as construction of residential

and household buildings. Related to the cemetery were 39 features, which were divided into three categories. In the first one, embracing 11 tombs (features: 8-15, 141, 158, 159), vessels of varied degrees of destruction as well as burnt bones were located on the original deposit; in the second, embracing 6 (features: 154, 156, 160-162, 171) clusters of fragments of vessels and bones, they were located on the secondary deposit; while in the third, embracing 22 (features: 3, 5, 6, 151-153, 155, 157, 163, 167-170, 172-180) clusters of vessels, they were located on the secondary deposit.

The investigated fragment of the cemetery is related chronologically to the 4th-5th period of the Bronze Age and with the Halstatt period.

The north-western fragment of the site featured remnants of a pit, which belonged to a Halstatt period settlement (HC-D).

What bears testimony to the presence of groups of people related to the Roman influence period are the remnants of 6 residential features (features: 96, 106, 118, 128, 166), posts (features: 122-127) indicating an building outline, as well as 6 household features.

The older phase of the Early Middle Ages is represented by the remnant after feature 112, while the younger phase of the Early Middle Ages as well as Late Middle Ages – by single fragments of vessels informing about the existence of features beyond the scope of investigations.

Given the lack of dating material, 25 features were classified generally as prehistoric.

86 features were connected with the early modern and contemporary period. Those included: foundations of a brick building, sand excavation pits as well as post holes.

■